

חוברת

דף השבוע

מסכת כתובות חוברת

דף נא

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

עומק הדף

דף נא

תוכן

- א. למה הוצרכו חכמים לתקן שנכסי הבעל משועבדים לכתובה
- ב. אם מחילת האשה על כתובתה מהני לר' מאיר
- ג. מדוע הוצרכו חכמים לתקן תנאי ב"ד לגבות מבני חורין
- ד. בדין מי שמוכרח לעבור עבירה, ועבר ברצון

א) למה הוצרכו חכמים לתקן שנכסי הבעל משועבדים לכתובה

- א. **המשנה:** במשנה איתא, 'כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זוז, ולא כתב לה כל נכסים דאית לי אחראין לכתובתיך, חייב, שהוא תנאי ב"ד'. [ועי' ברש"ש שכתב לפרש הדברים באופן מחודש, שיש כאן שני ציורים נפרדים: א. אם הבעל כתב לאשתו שדה שהיא שוה רק מנה. ב. אם הבעל לא קיבל אחריות כלל. ובב' ציורים אלו חידשה המשנה שהבעל חייב מאתים זוז, וגם כל נכסיו משועבדים לכתובה].
- ב. **חידוש המשנה:** בחי' רבינו קרקש ביאר, שהמשנה באה לחדש ב' דינים נפרדים: א. שאפילו אם הבעל כתב בכתובת אשתו שהוא חייב לה רק שדה אחת שהיא שוה מנה, אין זה מספיק, אלא הוא חייב לה מאתים, [ועי' בריטב"א שביאר החידוש בזה]. ב. שכל נכסיו של הבעל הם משועבדים לכתובת אשתו. [ועי' מה שהבאנו לעיל בשם הרש"ש].
- ג. **קושיית האחרונים:** הקשו האחרונים, למה הוצרכו חכמים לעשות תקנה מיוחדת כדי לשעבד נכסיו של הבעל לכתובת אשתו, והרי כל חוב שבעולם משעבד את נכסי הנתבע, ומאי שנא כתובה משאר חוב. [ועוד הקשו הראשונים, מדוע צריך תנאי ב"ד חדש בזה, הא מבואר לקמן (פב:) שכבר תקנו ב"ד של שמעון בן שטח שנכסי הבעל משועבדים לכתובה].
- ד. **תירוץ:** בחי' הגר"ט (נד:) תירץ, שיש חילוק גדול בין כתובה לשאר חוב, דחובת הכתובה חלה רק לאחר מיתת הבעל או הגירושין, וממילא מסבא נכסי הבעל אינם משועבדים מיד, אלא רק בשעת המיתה או הגירושין. ולכך הוצרכו חכמים לתקנה חדשה לשעבד נכסי הבעל לכתובה. [ועי' ברמב"ן שחידש שנכסיו הבעל אינם משועבדים בעל כרחו, אלא שתקנו שחייב לשעבד נכסיו, אך אם לא עשה כן ליכא שיעבוד].
- ה. **חקירה:** ועל פי זה כתב הגר"ט, שיש לחקור בגדר התקנה, אם תקנו שגם חובת הכתובה היא כמו שאר חוב, וחלה על הבעל מיד בשעת הנישואין, ולפיכך נכסיו הם משועבדים לכתובה, או שגם לאחר התקנה לא חל חובת הכתובה עד זמן המיתה או הגירושין, אלא שתקנו שאעפ"כ נכסי הבעל משועבדים לכתובה מיד בשעת הנישואין מכח תקנת חכמים.

ב) אם מחילת האשה על כתובתה מהני לר' מאיר

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' נקטה, שלכאו' מוכח דתנא דמתני' היא ר' מאיר ולא ר' יהודה, דהא ר"י סובר דיכולה האשה למחול על כתובתה, ואילו במשנה מבואר שאם מחלה על כתובתה לא מהני. ולבסוף מסיק הגמ', דאפשר דתנא דמתני' ר"י היא, והמשנה מיירי כשלא מחלה, אבל אם מחלה, מחילתה מהני.
- ב. **דברי רש"י:** ברש"י (ד"ה והיא) כתב לבאר ס"ד דהגמ' דנקטה דמתני' היא ר"מ ולא ר"י, דשיטת ר"מ היא דאפילו אם מחלה על כתובתה 'אינה יכולה למחול בעודה תחתיו'. ומבואר מדברי רש"י, דלפי ר"מ אין האשה יכולה למחול על כתובתה, ואפילו לאחר הנישואין, ואם היא מוחלת לא מועילה מחילתה כלל.
- ג. **קושיית הראשונים:** בחי' הרא"ה הקשה על רש"י, מדוע לא מועילה מחילתה, 'הא אין לך זכות שיהא לו לאדם ברשותו שלא יהא יכול למחלו'. וכן הקשה הריטב"א, והוסיף, דמחילה היא כמו פירעון החוב, ומדוע לא מהני. [ומחמת קושיא זו כמה ראשונים נחלקו על רש"י, ונקטו דרך קודם הנישואין לא מהני מחילתה לר"מ, אבל לאחר הנישואין מחילתה מועילה].
- ד. **תירוץ:** האחרונים כתבו לתרץ שיטת רש"י עפ"י מה שהביא בחי' ר' ברוך בער (סי' לה) בשם הבני אהובה (אישות פי"ב ה"ח), דכתובה שאני משאר חוב ממון, וגבי כתובה לא מהני מחילה כלל, משום שכך היתה עיקר תקנת הכתובה, שלא יועיל בה מחילה, אלא צריך הבעל ליתן הכתובה בפועל, כדי שלא היא קל בעיניו להוציא אשתו.
- ה. **סתירה ברש"י:** אולם העירו האחרונים, שלכאו' רש"י סותר את עצמו בזה, שהוא כתב לקמן (נו:): דגם לר"מ אם היא מוחלת על כתובתה, המחילה מועילה, אלא שממילא נמצא שבעילתה היא בעילת זנות. ובעטרת שמואל כתב, דצ"ל דס"ל לרש"י כמו שכתבו התוס' בב"ק (פט.), שמה שנקטה הגמ' בסוגיין דלפי ר"מ מחילה לא מהני, היינו רק לפי הס"ד דגמ', אבל לא לפי מסקנת הגמ', [עיי"ש החשבון].

ג) מדוע הוצרכו חכמים לתקן תנאי ב"ד לגבות מבני חורין

- א. **סוגיית הגמ'**: הגמ' דנה מי הוא התנא דמתני', ובס"ד קאמרה הגמ' דע"כ אינו ר"מ, דהא איתא במשנה שאפילו אם לא כתב הבעל שנכסיו משועבדים לכתובה, אפ"ה יכולה האשה לגבות מהם, ונקטה הגמ' דהיינו אפילו מנכסים משועבדים, והרי ר"מ סובר אחריות לאו טעות סופר, אך לבסוף חזרה הגמ', די"ל דמתני' ר"מ הוא, וכוונת המשנה, דאם לא כתוב אחריות בכתובה יכולה לגבות מנכסים בני חורין.
- ב. **קושיית האחרונים**: במהרש"א (ד"ה איבעית אימא) הקשה, למה הוצרכו חכמים לתקן תקנה מיוחדת שיכולה האשה לגבות חוב הכתובה מנכסים בני חורין, הרי גם מדאורייתא יכולה לגבות מנכסים בני חורין, דהא שיטת ר' מאיר היא דכתובה היא מן התורה, כמבואר בגמ' לקמן (נו:). וסיים המהרש"א, 'ויש ליישב', אך לא ביאור מהו היישוב.
- ג. **תירוץ**: הקרני ראם (להמהרש"א שם) ביאר היישוב, די"ל דמתני' מיירי בכתובת אלמנה, שאינה אלא מדרבנן אפילו לשיטת לר"מ, ובזה הוצרכו חכמים לתקן שיכולה לגבות מבני חורין. ובהפלאה תירץ עוד על דרך זה, דמתני' מיירי לגבי אשה שנשאת ונתגרשה קודם שנבעלה, דבכה"ג לכו"ע ליכא כתובה מדאורייתא, דכתובה מן התורה שייכת רק באשה שנבעלה לבעלה, והוצרכו חכמים לתקן שיכולה לגבות מבני חורין.
- ד. **אכתי קשה**: אך הקשו האחרונים, שאפילו אם נימא כדברי האחרונים הנ"ל, דמתני' מיירי באופן דליכא כתובה מן התורה, מ"מ אכתי קשה, דהא פשיטא שיכולה האשה לגבות מנכסים בני חורין, דמאי שנא מכל חוב שבעולם, שיכול בעל החוב לגבות מנכסים בני חורין. [ועי' באילת אהבים (ד"ה איבעית אימא) מש"כ ליישב קושיא זו].
- ה. **תירוץ**: בהפלאה (ד"ה מאי חייב) תירץ, שעיקר החידוש של המשנה הוא, שאם תבא האשה לגבות מנכסים בני חורין, אין הבעל יכול לפטור עצמו ע"י טענת פרעתי, משום שכך תקנו חכמים, שחובת הכתובה היא כמו מעשה ב"ד, שאין הנתבע יכול לפטור עצמו בטענת פרעתי. [אולם עי' באילת אהבים (שם) שהעיר, דמלשון רש"י (ד"ה מן המחוררין) לא משמע כן, אלא משמע שעיקר החידוש הוא עצם הגביה מנכסים בני חורין].

ד) בדין מי שמוכרח לעבור עבירה, ועבר ברצון

- א. **סוגיית הגמ'**: הגמ' מביאה בשם אבוב דשמואל, שאשת איש שנאנסה אסורה לבעלה משום דחיישי' שמא אע"פ שתחילת הבעילה היתה באונס, מ"מ אולי סופה היתה ברצון. [אולם מביאה הגמ', דרבא פליג על אבוב דשמואל, דהוא סובר דאפילו אם באמת לבסוף נתרצתה להבעילה, מ"מ גם זה מיקרי אונס, משום ד'יצר אלבשה']. וכמה אחרונים כתבו, שמסוגיא זו יש להביא ראייה לנידון גדול שדנו בו האחרונים.
- ב. **נידון האחרונים**: דהנה דנו הרבה אחרונים, [עי' בהפלאה (לעיל ג:), בחלקת יואב (קונט' אונס, ענף ב), ובקובץ הערות (סי' מט אות ג)], במי שנמצא במצב אונס, ומוכרח לעבור איזה עבירה, אך נתרצה לעבור העבירה ברצון, אם זה מיקרי רצון, כיון שנתרצה, או אונס, כיון שאין לו ברירה בדבר ומוכרח לעבור העבירה.
- ג. **הראיה**: והעירו כמה אחרונים, שלכאו' יש להביא ראייה מסוגיין שבכה"ג נחשב רצון ולא אונס, דהא אבוב דשמואל סובר דאשה שנבעלה באונס ולבסוף נתרצתה להבעילה מיקרי רצון ולא אונס, והרי אשה זו מוכרחת להיבעל, ואין לה ברירה בדבר, ואעפ"כ אם נתרצתה נחשבת בעילה ברצון ולא באונס. [וגם רבא הסכים לאבוב דשמואל בנקודה זו, אלא דס"ל דגם רצונה לבסוף לא מיקרי רצון, משום ד'יצר אלבשה].
- ד. **דיחוי הבית יעקב**: הבית יעקב כתב שראיה זו אינה מוכרחת, דאפשר לדחות דאבוב דשמואל מיירי דוקא באופן שבסוף הבעילה האשה היתה יכולה להימלט מן הבעל, אך לא עשתה כן משום שנתרצתה להיבעל, ולכן נקט אבוב דשמואל דמיקרי בעילה ברצון. [ועיי"ש שכתב, שעפ"ז אפשר ליישב קושיית התוס' מאסתר המלכה].
- ה. **דיחוי האחרונים**: הרבה אחרונים [עי' בהפלאה, חי' חת"ס, גידולי שמואל, וחלקת יואב (שם)] דחו הראיה באופן אחר, שיש לחלק בין זנות דאשת איש לבין שער עבירות, שאע"פ שלגבי שאר עבירות י"ל שבכה"ג נחשב אונס, מ"מ יתכן שאשת איש שזינתה באופן כזה אסורה לבעלה, משום יסודו של המהרי"ק (סי' קסז), שאיסורה לבעלה אינו משום שעברה על איסור אשת איש, אלא משום שמרדה בבעלה, וזה נחשב מרידה.

דף נא

בדין חובת הבעל לפדות אשתו

מבואר במשנה, שאחד מחיובי הבעל הוא לפדות אשה אם היא נשנית, [ובאמת כבר הובא דין זה לעיל (דף מו)]. ויש להקדים בזה, שלכאור' יש להקשות, מדוע הוצרכו לתקן חיוב זה, ומאי שנא הבעל מכל שאר בני אדם, שגם הם מצווים לפדות שבויים. והתירוץ בזה פשוט, שבשאר בני אדם חובה זו מוטלת על כל הציבור, וא"א לכוף איזה אדם מסויים לפדות בעצמו את השבויים, משא"כ לגבי הבעל, חובת פדיון אשתו מוטלת דוקא עליו, וב"ד יכולים לכופו לפדותה בעצמו.

ודין זה הובא להלכה בשו"ע (אהע"ז סי' עח סעי' א), וז"ל, 'פדיונה כיצד, נשנית חייב לפדותה, ואינו יכול לומר לה הרי גיטיך וכתובתיך ופדי את עצמיך'. ויש לדון, באשה שהיא עצמה גרמה את שבייתה, כגון שגנבה או שעשתה איזה דבר רע שמחמתו נשנית, אם חייב הבעל לפדותה או לא. והבית מאיר (הובא בפתחי תשובה שם) הביא בשם ב"ד פפד"מ, שבכה"ג אין חובה על בעלה לפדותה, אולם הבית מאיר עצמו נחלק על שיטה זו, ומסיק, שגם בכה"ג חייב הבעל לפדותה. וחידוש הבית מאיר עוד, שדין זה נכון לא רק לגבי פדיון, אלא כך הוא הדין לגבי חובת הבעל לרפאות אשתו, שאפילו אם היא פשעה, והביאה את עצמה לידי חולי, אעפ"כ חייב הבעל לרפאותה. אולם הפתחי תשובה (שם) הביא, שמדברי הריטב"א (כתובות נא.) מבואר דס"ל, שאם חלתה האשה מחמת פשיעתה, אין הבעל חייב לרפאותה.

והנה מובא בגמ' לקמן (דף נב), דרשב"ג סובר שאין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן. ונפסק כן להלכה בשו"ע. ומעתה יש לדון, האם כך הוא הדין גם לגבי חובת הבעל לפדות אשתו, דגם בזה אמרי' שאין לו לפדותה יותר על כדי דמיה, או שדין זה הוא דוקא אצל שאר בני אדם, אבל לא לגבי פדיון אשתו. וכנראה שיש בזה מחלוקת בין המחבר והרמ"א, שהמחבר כתב (שם סעי' ב) וז"ל, 'אין מחייבים את הבעל לפדות את אשתו יותר על דמיה, אלא כמו שהיא שוה כשאר השבויות'. אולם הרמ"א כתב וז"ל, 'ויש אומרים דאשתו כגופו דמי, ויכול לפדותה בכל אשר לו'. [ועי' בבית שמואל (שם ס"ק ב) שנתקשה בלשון הרמ"א, שלכאור' היה לו לכתוב 'אסור לפדותה יותר מ כדי דמיה', ולמה כתב רק בלשון 'יכול לפדותה?']

ודנו האחרונים, לגבי אשה שנשנית ונשתטית, אם חייב בעלה לפדותה או לא. הבית יעקב (אהע"ז סי' ע' סעי' ד) כתב, שאינו חייב בפדיונה, שכיון שהיא שוטה, הרי א"א לומר אצלה 'ואותבינך לי לאנתו', והביא שכן כתב גם ההפלאה. אולם בספר קובץ הלכות (ח"א סי' קסט) הביא שיש חולקים על הבית יעקב בזה, וסוברים שגם בכה"ג חייב לפדותה, משום שאע"פ שכמות שהיא עכשיו לא קרינן בה 'ואותבינך לי לאנתו', מ"מ הרי אפשר שתבריא לאחר זמן.

דרף נא

יסוד חובת הבעל לרפאות אשתו

גמרא:

נשבית חייב לפדותה ואם אמר הרי גיטה וכתובתה ותפדה את עצמה אינו רשאי לקתה חייב לרפאותה אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה רשאי

תמצית הסוגיא:

מבואר במשנה, שחייב הבעל לפדות את אשתו אם נשבית, וגם חייב לרפאותה אם חלתה. ואמנם מבואר במשנה, שיש חילוק גדול בין שני החיובים הנ"ל, שלגבי החיוב לפדותה, הבעל אינו יכול לגרשה ולהיפטר, משא"כ לגבי החיוב לרפאותה, שיכול לעשות כן.

וכתבו הראשונים שני מהלכים לבאר החילוק בין פדיונה לבין רפואתה. התוס' כתבו, שפדיונה היא כנגד פירות, ולכך אינו יכול לגרשה ולהיפטר, משא"כ רפואתה, שהיא מדין חיוב מזונות, יכול לגרשה ולהיפטר, עיי"ש הטעם לחלק בזה. אולם השיטמ"ק הביא בשם הרמ"ה לתרץ באופן אחר. והעירו האחרונים, מדוע הוצרך הרמ"ה לתרץ באופן חדש, ולא ניחא ליה בתירוצם של התוס'.

וכמה אחרונים נקטו, שיש כאן מחלוקת יסודית בעיקר יסוד חיובו של הבעל לרפאות את אשתו, שהתוס' ס"ל שהוא מדין מזונות, ולכך כתבו לחלק בין פדיונה לבין רפואתה, אולם הרמ"ה נקט שאינו מדין מזונות, אלא הוא חיוב חדש מתנאי ב"ד.

והביאו האחרונים, שמצינו מחלוקת גדולה בין הראשונים בנידון זה, אם חובת רפואה היא מדין מזונות או שהוא חיוב בפני עצמו, ויש בזה כמה נפק"מ, כמו שיתבאר.

תמצית מראי מקומות

א. משנה מז.

מובא במשנה שני חיובים על הבעל: א. לפדות את אשתו אם נשבת. ב. לרפאות את אשתו אם חלתה. אך מבואר במשנה, שיש חילוק בין החיובים, שלגבי פדיונה, אין הבעל יכול לגרשה ולהיפטר, משא"כ לגבי רפאותה, שיכול לעשות כן.

קושיית הראשונים

ב. תוס' נב: ד"ה אמר

הקשו, מאי שנא שלגבי חיוב רפואה יכול הבעל לגרשה ולהיפטר, אבל לגבי חיוב פדיונה אינו נפטר אם גירשה. ותירצו, שחיוב רפואה נכללת בחיוב מזונות שהוא כנגד מעשה ידיה, וכבר קיבלה מזונות כנגד מעשה ידיה עד עכשיו, משא"כ פדיונה שהיא כנגד פירות, שעדיין לא קיבלה תשלום הפירות שאכל הבעל עד עכשיו.

ג. רש"י ד"ה חייב, ד"ה רשאי

כתב גם כן, שיסוד חובת הבעל לרפאות אשתו הוא מדין חיוב מזונות.

ועפ"ז ביאר הטעם שיכול הבעל לגרש את אשתו ולהיפטר מרפואתה, משום שאין אדם חייב לזון גרושתו. [ועי' בתוס' יו"ט למשניות שביאר דברי רש"י].

ד. שיטמ"ק ד"ה כתב הרמ"ה

הביא בשם הרמ"ה ליישב קושיית התוס' באופן אחר. והוא, דגבי פדיונה אין הבעל נפטר אם גירשה, שכבר נתחייב בפדיונה בשעת השביה, משא"כ גבי רפואתה, לא חל עליו מיד בשעה שחלתה כל דמי רפואתה, אלא שבכל יום ויום חל עליו לשלם דמי רפואתה של אותו יום, ולכן אם גירשה הוא מפקיע מעליו חובתו שמכאן ואילך.

ה. ברכת אברהם ד"ה והנה נחלקו

דייק מדברי הרמ"ה דלא תירץ כתירוצם של התוס', דמבואר שנקט דחובת רפואה אינה נכללת בחיוב מזונות, אלא הוא חיוב בפני עצמו, ודלא כשיטת רש"י ותוס'.

נמצא שיש כאן מחלוקת יסודית בין הראשונים בעיקר היסוד של חובת הבעל לרפאות אשתו, אם הוא מדין מזונות, או שהוא חיוב בפני עצמו.

נפק"מ א'

ו. משנת כתובה ח"א פכ"ג אות א

האריך בנידון הנ"ל, אם חובת רפואה נכללת בחובת מזונות, או שהיא חובה בפני עצמה.

וכתב, שיתכן שיש בזה נפק"מ לגבי אם היא מדאורייתא או מדרבנן, שאם היא מדין מזונות אפשר שהיא מדאורייתא כשאר מזונות, אבל אם היא חובה בפני עצמה ע"כ תקנת ב"ד היא.

[אך הביא בשם רעק"א, שאף אם יסוד החיוב הוא משום מזונות, אין הכרח שהוא דאורייתא, די"ל דתקנת חכמים היא דנכללת במזונות].

נפק"מ ב'

ז. ריטב"א ד"ה לקתה

הביא שנחלקו הראשונים אם חייב הבעל ברפואה שיש לה קצבה, דהנה הגמ' לקמן (נב:) מביאה פלוגתת תנאים לגבי אלמנה שניזונת מנכסי יתומים, אם הם חייבים ברפואה שיש לה קצבה או לא, ונחלקו הראשונים הנ"ל, אם גם דין הבעל הוא כדין היתומים לענין זה.

והריטב"א ביאר סברת האומרים שיש לחלק בין היתומים

חידושו של הראב"ד

י. ריטב"א ד"ה אמר

הביא בשם הראב"ד לחדש, דהא דמבואר במשנה שיכול הבעל לגרש אשתו שחלתה ולהיפטר מרפאותה, זהו דוקא 'כשאינה מוטלת במטה', אבל לא כשהיא 'מוטלת במטה'.
[והוא דלא כשיטת הרמב"ם (הל' אישות פי"ד הי"ז, עיי"ש במ"מ)].

יא. ברכת אברהם ד"ה אמר

ביאר שיטת הראב"ד, דס"ל שנכלל בחיוב ריפוי ב' דינים נפרדים: א. מדין מזונות כמו כל צרכי בריאותה. ב. חיוב חדש לרפאותה ולהפכה מ'חולה' ל'בריא'. והדין הראשון שייך בכל חולי, אך הדין השני שייך רק בנפלה למטה, דרק בזה נקראת 'חולה' גמורה.

ועפ"ז ביאר, שאם לא נפלה האשה למטה, והחיוב לרפאותה הוא רק מדין מזונות, יכול הבעל לגרשה ולהיפטר, אבל אם נפלה למטה, ונתחייב לרפאותה משום תקנה חדשה של ריפוי, לא נפטר מזה אם גירשה.

לבין הבעל, שחובת היתומים היא רק מטעם מזונות, ולכך איכא מ"ד שנתחייבו רק ברפואה שאין לה קצבה, דומיא דמזונות, משא"כ גבי הבעל, שחיובו לרפאותה אינו משום מזונות אלא משום תקנתא דרבנן.

ת. פרשת המלך הל' אישות פי"ד הי"ז

כתב להוכיח מדברי הרמב"ם דס"ל כהשיטות שחייב הבעל ברפואת אשתו אפילו ברפואה שיש לה קצבה.
וביאר, שיסוד המחלוקת הראשונים בזה תלוי בנידון הנ"ל, אם חובת הבעל לרפאות אשתו היא מדין מזונות, או שהיא חובה בפני עצמה.

נפק"מ ג'

ט. אבני מילואים סי' עט ס"ק ב

הביא מחלוקת הראשונים הנ"ל ביסוד חיוב מזונות, וכתב, דיש בזה נפק"מ לגבי אשה שאומרת 'איני ניזונת ואיני עושה', שנפטר הבעל מחיוב מזונות, אם עדיין חייב ברפואתה או לא.

והכא כד מייתי עיקר מימרא דרבא ע"כ פי' לפרנסה היינו לנדוניא. ולהכי כתב רש"י ז"ל כאן לפרנסה. לנדוניא. ולא פירש כן לעיל ודוק כנ"ל.

מתניתין: לא כתב לה כתובה וכו' ואע"פ שמנהג המקום לכתוב כתוב' הוא והוא לא כתב כמי שכתב דמי ולא מבעיא בשלא כתב אלא אפי' התנה עמה בפירוש שלא יתן לה כתובה אין התנאי כלום ויש לה כתובה. תלמידי ה"ר יונה ז"ל.

כתב לה שדה שוה מנה וכו' חייב פירוש חייב במאתים חיוב גמור ואפילו מנכסים משועבדים מפני שהיא תנאי ב"ד ומיירי כגון שכתב לה שדה בכתובתה דאמר לה ויהיבנא ליכי **מזהר** במעליכי שדה פלוני והא קמ"ל דאע"ג דבעלמא אין אונאה לקרקעות הכא אינו נשום אלא במנה בשווי וכאילו לא כתב לה אלא מנה דמי וחייב להשלים אבל היכא דכתב לה מאתים ויחד לה קרקע שוה מנה באפותיקי מפורש יש אומרים שאינו חייב שכבר נתחייב **במאתים** **דבמאתים** ואם יסלקנה בדמים חייב הוא לה במאתים. ודבר זה צ"ת דודאי הא ככותב לה מאתים והיא כותבת לו התקבלתי דמיא שאינו רשאי לעשות כן לר' מאיר ואפשר דגרעא מינה דכיון דאפותיקי מפורש כתבו לה ושעבודא עליו לברו אין כאן אלא מאה ואף זה בכלל דין משנתנו כנ"ל. הריטב"א ז"ל.

וז"ל תלמידי ה"ר יונה ז"ל: כתב לה שדה שוה מנה וכו' כלומר אע"פ שלא כתב לה אחריות כתובה כי אם על שדה בלבד וזו השדה אינה שוה אלא מנה גובה כתובתה משאר הנכסים דכל הנכסים הם אחראים לכתובתה דק"ל כר' יהודה דאחריות ט"ס הוא ואע"פ שלא כתב אחריות כי אם על שדה זו בלבד כמי שכתב דמי ולקחת זו השדה בשווי והמנה האחר לוקחת משאר נכסים ואם מכר או נתן טורפת משאר לקוחות דק"ל כרבי יהודה דאמר דהאי חייב דקתני במתני' רוצה לומר חייב ואפילו ממשעבדי. ע"כ.

לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך וכו' פי' תקנת חכמים הוא שהבעל יהיה חייב לפדות את אשתו דתקנו פרקונה תחת פירות כדכתבינן לעיל ובכלל התנאי הוא שתהי' אשתו כמו מתחלה שאע"פ שעמדה ברשות הע"ג ואי אפשר שלא נבעלה דרוכ ע"ג פרוצין בעריות הם אפי"ה אם בעלה ישראל מותרת לחזור אליו דמסתמא לא נבעלה כי אם באונס ואנוסה מותרת ל"ישראל דנפקא לן מ"כתוב" והיא לא נתפסה הא נתפסה מותרת.

בכחנת כלומר בנשי כהנים לא היה התנאי שיחזירנה שאע"פ שלא נבעלה כי אם באונס אסורה לבעלה ולפיכך היה תנאי חכמים שיפדנה ויחזירנה לעירה ומתני' אתא לאשמעינן שאעפ"י שלא כתב לה אלו התנאי' כמי שכתב דמי כיון שהוא תנאי ב"ד. תלמידי ה"ר יונה ז"ל.

נשבית חייב לפדותה וכו' לא היה צריך זה אלא משום סיפא דאיצטריך לאשמעינן החילוק שיש בין פריון לרפואה נקטה. תלמידי ה"ר יונה ז"ל. ורש"י ז"ל כתב וז"ל: אינו רשאי שכבר נתחייב בפדיונה משנשבית. ע"כ. פי' בעי לפירושי דמתניתין הכי קתני לפי דמשנשבית חייב לפדותה לפיכך אמר הרי גיטה וכתובה וכו' אינו רשאי והשתא ניחא דלא מייתי האי לישנא כנ"ל.

אמר הרי גטה וכו' פירוש אינו רשאי להפטר מפדיונה בכך אלא מגרשה ופודה אם ירצה. לקתה חייב לרפואה פי' רבינו דלהכי קתני לקת' ולא קתני חלתה לאשמעינן שאם חלתה בפשיעוּתא אינו חייב לרפואתה. הריטב"א ז"ל.

ורש"י ז"ל כתב במהדורא קמא לקתה בחלאים ע"כ. ואפשר דלרמוזי רפואה שאין לה קצבה נקט הכי ולהכי כתב רש"י ז"ל נמי חייב לרפואתה. שהרפואה כמוזנות.

ועוד אמרו ז"ל בשם רבינו הגדול ז"ל דאפילו ברפואה שיש לה קצבה חייב לרפואתה שלא חלקו בין רפואה שיש לה קצבה אלא באלמנה לגבי יורשין שאין חיוב רפואתה עליהם אלא מטעם מזונות אבל בעלה חייב לרפואתה משום תקנה דרבנן ולא מדין מזונות והיינו דלא אדכרו סוגיין דגמרא אלא באלמנה. אבל הרב בעל העיטור ז"ל כתב דבעלה ג"כ דינו כיוורשין מדאמרין כיוורש' [ב"ב פ"ט ה"ד] קריבתיא דר"ש בר אבא חששא עינא אחיא קמיה דרבי יוחנן אמר לה אין קציץ הוא אסייך מפורניך ואי לא בעליך יהיב ליה ע"כ. ואמרין נמי התם בעלה אמר הן דקצציץ והיא בעיא דלא קציץ למאן שמעינן לאו לבעלה ע"כ. ורבינו הגדול ז"ל אומר דהאי יורשמי פליג אגמרא דילן ואגמרא דילן סמכי' וא"נ אפשר דלא פליגי ובעליך יהיב לאו דוקא אלא מנכסי בעליך קאמר ובעלה בעי היינו היורשין הבאין מכת בעלה וזה דחוק אלא ודאי פליג אגמרא דילן לפום האי סברא דמרן ז"ל. הריטב"א ז"ל ובגמרא אכתוב לשון הרא"ה ז"ל בזה בס"ד.

אמר הרי גטה וכתובתה תרפא את עצמה רשאי פי' הראב"ד דדוקא כשאינה מוטלת על המטה אבל אם מוטלת במטה אינו רשאי והביא ראיה לדבריו מדרתניא בספרי ושלחתה לנפשה מלמד שאם היתה חולה ממתין לה עד שתתרפא וכ"ש בבנות ישראל הקדושות שאין לו לשלחה אלא ודאי דמתניתין דהכא כשאינה מוטלת על המטה ומתני' דהתם במוטלת על המטה וכן דעת הרשב"א וטעמא דמסתבר הוא ולגבי אלמנה אין רשאים לפרוע כתובתה ושתרפא את עצמה דהא רפואתה מדין מזונות הוא וק"ל כאנשי גליל שאין היורשין יכולין לפרוע כתובתה ושתאזון את עצמה. הריטב"א ז"ל.

כתב הרמ"ה ז"ל ומה הפרש יש בין פרקונה לרפואתה שהשבו"י משעה שנשבית נתחייב לה הבעל בכדי פרקונה ומידי דחיל עליה חיוב' בבת אחת הוא שאילו שלח פריון שמבקשי' ממנו מיד היתה נפדית לפיכך אינו יכול לפטור את עצמו מדבר שכבר נתחייב בו אבל רפואה לאו מידי דחיל עליה חיובא מעיקרא הוא שהרי אילו נתן לרופא כפלי כפלים מרפואתה לא היה יכול לרפואתה מיד ונמצא שאינו מתחייב בכל רפואתה בבת אחת אלא בכל יום ויום הוא מתחייב בה דבר יום ביומו ורפואת אותו היום כבר נתנה ורפואת מחר עדיין לא נתחייב בה נמצא שאינו פוטר עצמו מדבר שכבר נתחייב בו הא למה זה דומה למוזנות' וכשם שהוא יכול לפטור עצמו ממוזנות הראויות למחר בגט שהוא נתן לה היום כך יכול להפטר מרפואתה. תלמידי ה"ר יונה ז"ל.

וקרוב לזה פרש"י ז"ל ולקמן בגמרא פירש טעם אחר שהרפואה היא בכלל מזונות והיא קבלה בכל יום תשלום שכר מעשה ידיה עד עכשו אבל רשאי לומר הרי זה גיטך וכתובתיך ותפדה עצמך לפי שלא קבלה עד עכשו תשלום פירות שאכל ועכשו יש לו לשלם.

גמרא: הא דמקשינן מני רבי מאיר היא דאמר כל הפוחת פי' רש"י ז"ל דקס"ד גובה דקתני מתני' אפי' מחלה וזה אינו במשמע ולי נראה דקס"ד שזה שנשא בלא כתובה אין דיננו לכופו אלא בפחות שבדין הכתובות וכל כמה דאפשר דתשתרי ליה בההיא כתובה לא מקפי' מיניה טפי ולהכי קאמר רבי יהודה נכוף אותו לכתוב או ליתן מאתים ותמחול לו מנה דלא גרע נשאת בלא כתובה מן המוחלת והיינו דמפרקי' בסוף התם כתב' ליה וכו' לומר דרבנן תקנו מאתים וכל הנשאת על דעת כן נשאת עד שתמחול קצתן לאחר כתיבה שלו דלא מכטלת תקנתא דרבנן. הרמב"ן ז"ל.

וז"ל הרא"ה ז"ל תלמידו: מתוך פרש"י ז"ל נראה דהכי מקשי' דמשמע לן דמתניתין דהכא דתני לא כתב לה כתובה לאו כלל קא אמרינן אלא כתובה הראויה כגון לבתולה מנה

תלמידי רבינו יונה

ריטב"א

תלמידי רבינו יונה

שיטה

תלמידי רבינו יונה

תלמידי רבינו יונה רש"י ושיטה

ריטב"א

רש"י מהדוריק ושיטה

ברכת

כתובות נ"א ע"א

אברהם

רצז

ולפ"ז מדוייק לשון חכמים כל המחוצר לקרקע כקרקע, אע"פ שגם ר"מ מודה לכאוי לעזם היסוד, כמבואר בשבועות (מ"ג ע"א) והוליל רק דעומדות ליצר לאו כצורות. ולפי"ד אחי שפיר, דלחכמים עלם החי צור גורם, ולר"מ רק מה דנזקק.

מיהו כל דבריו אינם בדרך התוס', ושיטתם בסוטה (כ"ה ע"ב ד"ה לאו) דאין הכדון בשם מטלטלין וקרקע וחשיבות החיבור אלא דשייך ליסוד דר"ש דעומד לשורף כשרוף וכיו"ב, ע"ש שחילקו בגדרי כל העומד. ובשבועות (מ"ג ע"א תד"ה כצורות) השו' למלאכת תולש בשבת דלא יהא שייך וכתבו רק דכן היתה המלאכה במשכן, ומשמע דהסברה דהוה כתלוש ממש ע"י עומד לזה, ולא כדבריו דהוה סברה בשם קרקע ומטלטלין באיזה אופן בטל לקרקע.

תד"ה מקרקעי וכו' דזמן הזה דכולהו גבו ממטלטלין וכו'. ע"י רע"א מה שתמה דילמא רק מה שיכול להשתעבד הוה כאילו השתעבד ולי"ש לדבר שלבי"ל, וא"כ בנין דיכרין דלא היו בעולם לא יזכו בזה. וע"ע כיו"ב בא"מ (ק"י"א סק"ט) שהקשה הבית מאיר על מש"כ ריב"ש מכמה ראשונים נגד תוס', ומ"מ כתב שאם כתב בהדיא בכתובה שיגבה גם ממטלטלי מהני, והקשה בבית מאיר הא הוה לדשלבי"ל. וע"ש מש"כ בזה.

ואולי יש לתרץ עפ"י מש"כ הרמב"ם (אישות פט"ו הי"ח) כבר נהגו בכל המקומות שידענו וששמענו שמען שיכתבו בכתובה בין ממקרקעי בין ממטלטלי, ודבר זה תיקון גדול הוא, ואנשים גדולים וכוונים הנהיגו דבר זה, שהרי זה תנאי שבממון, וממלא האלמנה גובה מהמטלטלין בתנאי זה לא בתקנת אחרונים. עכ"ל. והנה לא כתב הרמב"ם דהוה התחייבות אלא תנאי ממון. ונראה דמבואר לפי משנ"ת לעיל (י"ח ע"א) בענין אל הפרעני אלא בעדים, שלא רק לבטל דינים מהני תנאי שבממון אלא גם להוסיף, ובזה משמע ברמב"ם דכיון שהתנה על דין זה של הכתיבה ששעבודו יחול גם על מטלטלי שזב נעשה כן דין הכתובה, דבדיני ממון שייך להתנות על הדין ולשנותו, והיינו דלגבי עלמו יכול לשנות דין הכתובה, ושזב נעשה זה כחלק מעלם דין הכתובה. מיהו העירוני שהגרע"א ז"ל הקשה מבי"ב (קל"א ע"א) ואכתי לא מתיישב במשנ"ת.

אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את ענמה רשאי. וכתב הר"ן בשם הראב"ד דתניא בספרי ושלחתה לנפשה, מלמד שאם היתה חולה ימתין לה עד שתתרפא, וק"י לבנות ישראל הטורות והקדושות שאם חלתה שימתין לה עד שתתרפא ומתני' באינה מוטלת על המטה. עכ"ל. וא"כ מאי שנא מוטלת על המטה או אינה מוטלת.

ונראה דס"ל לראב"ד דיש צי דינים נפרדים בחיוב רפוי, חדא בחולה שנפל למשכב, דחל חיוב לרפאותו להפכו לבריא, וחדא דין מזונות דכמו כל לורך בריאות גופה כן בכל מיחוש חייב ליתן הרפואה מלד מזונות, וכמו שבהלכות שבת

חילקו חז"ל בין מיחוש לחולה שנפל למשכב, דלמיחוש איכא גזירת סממנים, משא"כ בחולה שנפל למשכב, דזה קובע סם חולה, הי"ה לגבי חיוב לרפאות, דלחולה יש חיוב להפכו לבריא.

והנה נחלקו הראשונים בטעם החילוק בין רפואתה ופירקונה, דלרפואה מהני להפטר ע"י גט ולא כן בפירקונה, דהתוס' (נ"ב ע"ב ד"ה אמר) כתבו דרפואה בכלל מזונות, וכיון דקיבלה תמורת מעשה ידיה מזונות של כל יום יכול להפטר, אבל פירקונה תחת פירות של כל ימיה, ולי"ש להפטר דח"כ לא קבלה תשלום פירות שכלל עד עכשיו. ובשמ"ק בשם הרמ"ה כתב, שהשבויה מיד כשנשנית נתחייב בפירקונה, אבל רפואה לא נתחייב מעיקרא, דאפילו יתן לרופא כפלים מרפואתה לא היה יכול לרפאותה מיד, נמלא דאינו חייב צבת אחת אלא כל יום מה דנלרך לה היום למען רפואתה, ורפואת מחר עדיין לא נתחייב היום, ורפואת היום כבר נתן לה, וכשם שיכול להפטר ממזונות של מחר ע"י גט מהיום, הי"ה מרפואתה. ע"ש.

והמתבאר מדבריהם שנחלקו ביסוד החיוב, דלרמ"ה רפואתה חיוב בפני"ע, אלא דבמליאות תולה בכל יום כמו מזונות, ולתוס' זה חלק מדין המזונות, וגי"מ נראה דלתוס' כשאמרה איני ניוזנת ואיני עושה אינו חייב, ולרמ"ה חייב, וע"י א"מ (ע"ט סק"ב) שהעיר בזה דלתוס' לא יתחייב באיני ניוזנת והקשה ע"י. עוד נראה נ"מ אם אפשר לרפאותה מיד ע"י ניתוח אבל אפשר באופן אחר הנמשך, דלרמ"ה כבר נתחייב ולא מהני גט, משא"כ לתוס'.

ונראה דהראב"ד ס"ל כרמ"ה דחיוב רפוי חיוב בפני"ע אלא דמחלק בזה כשנ"ת, דדין חדש זה, אינו אלא בחולה שנפל למשכב, וחזן מזה יש חיוב מטעם מזונות לרפאות כל מיחוש, וכשנ"ת.

תד"ה מני, ופריב"ן דבכל מקום דלית לה ואין האשה בטוחה צו דלא סמכא דעתה תקנו חכ"י שיהא בעילתו בעילת זנות, אבל אם היה תנאי קיים כיון דלית לה אין בעילתו בעילת זנות. עכ"ל. וא"כ בסברה, בשלמא לתוס' דבכל ענין שלא סמכא דעתה הוה כבעילת זנות י"ל דדומה לגרושת הלז, כיון שדעתה שעומדת להתגרש, אבל לריב"ן דלא איכפ"ל בזה מה איכפ"ל שצאמת חייב לה ואינה יודעת, וא"כ.

אחריות ט"ם וכו'. ע"י משנ"ת צעה"י"ת צברכ"א עמ"ס צ"מ (צ"ד ע"א) בענין אחריות ט"ם.

מצא שטרי חוב וכו'. הענין מבואר בצרכ"א צ"מ (י"ג ע"ב) בענין מלא שטרי חוב.

פרק עשרים ושלושה

דין רפואתה

חכמים חייבו את הבעל לדאוג לכל צרכי רפואתה של האשה בעת מחלתה. בפרק שלפנינו נדון בהרחבה בגדרי חיוב זה, אם חוב ממון בעלמא הוא, או שמחוייב הוא גם לטרוח ולחזור אחר רופאים הראויים לה וכדומה. ונברר כמה מעות חייב הוא להוציא לצורך רפואתה [אם עליו לשכור רופא פרטי שדמיו יקרים או שרשאי הוא להסתמך על שרותי הרפואה הציבוריים].

כמו כן, נדון אודות אופי המחלה המחייבת ברפואה, ואם עליו לספק לה צרכים שונים הנוגעים לענייני הרפואה באופן עקיף [כגון ויטמינים הנדרשים לחיזוק הגוף, מעיינות מרפא, חיסונים, ביטוחים רפואיים, ועוד].

וכן נדון, במקרה שהאשה פושעת בעצמה ואינה שומרת על בריאותה, אם הבעל חייב לרפואתה, ובגדרי החיוב המוטל על הבעל לרפואתה במקרה שנתגרשו תוך ימי מחלתה, וענינים נוספים.

חיוב הבעל לרפואתה וגדריו

א. כשם שחייבו חכמים את הבעל לדאוג למזונות אשתו, כסותה, ושאר צרכיה המזדמנים לה דבר יום ביומו בהיותה יושבת בביתו וטורחת עבורו בכל מלאכות הבית, כך אם חלתה, חייב הוא לדאוג לכל צרכי רפואתה, ולשלם עבור שכר הרופאים והרפואות הנצרכים לה^א, עד שתחלים מחוליה לגמרי^ב.

ציונים וביאורים

ונמצא, דלשיטת רש"י אפשר שחיוב זה הוא מדאורייתא, ובכלל הכתוב "שארה כסותה ועונתה לא יגרע" [ראה לעיל פרק א דין א שנחלקו בכך הראשונים לענין חיוב מזונות]. ואילו לשיטת הריטב"א חיוב בפני עצמו הוא ומתקנת בית דין.

מדברי הרמב"ם (הל' אישות פ"ב הל' ב) נראה שחיוב הרפואה תקנת חכמים מיוחדת היא ואינה חלק מחיוב המזונות, שכך כתב: "והעשרה, שלשה מהן מן התורה, ואלו הן שארה כסותה ועונתה, שארה אלו מזונותיה, כסותה כמשמעה, עונתה לבא עליה כדרך כל הארץ, והשבעה מדברי סופרים, וכולן תנאי בית דין הם, האחד מהם עיקר כתובה, והשאר הם הנקראין תנאי כתובה ואלו הן, לרפואתה אם חלתה וכו'". ומוכח, שאף על פי שלדעת הרמב"ם חיוב המזונות מדאורייתא הוא, חיוב הרפואה

אז. כתובות (נא ע"א): "לקתה חייב לרפואתה". והנה, ביסוד חיוב זה מצינו פלוגתא בין הראשונים, רש"י שם (ד"ה חייב לרפואתה) מבאר, שחיוב זה הוא חלק מדין המזונות, שכשם שמחוייב הוא לספק לה את מזונותיה ושאר צרכיה, כך הוא גם לענין רפואתה.

אולם, הריטב"א (שם נח ע"ב) מבאר, שתקנת חכמים מיוחדת היא שתיקנו לאשה כנגד חיובה לעמוד לפניו ולשמשו כל ימיה בז' מלאכות הבית [כגון טחינה אפייה וכדו'], דלא תיקנו חכמים שיהיו מעשה ידיה כנגד מזונותיה אלא לענין מלאכת הצמר לבד, אבל שאר מלאכות הבית נתקנו לבעל כנגד רפואתה [ולענין אלמנה הסמוכה על שולחן יתומים ראה בסמוך]. ועי' אבני מילואים (סי' עט ס"ק ב) שהוכיח דהר"ן והרשב"א נמי ס"ל כטעמו של הריטב"א, הובאו הדברים בעיונים סי' לג.

ב. יש לדון, אם חובה זו המוטלת על הבעל לדאוג לרפואת אשתו דינה ככל "חוב ממון" בעלמא, והיינו, שיספק לה את המעות הנדרשים לה לשכר הרופאים והרפואות, או שעליו גם לטרוח בעצמו לחזר אחר רופא ראוי ובקניית הרפואות, ולהשתדל עבורה בכל הנדרש, ובצדדי הספק בזה ראה הערה¹.
להלכה, נראה שהואיל וכל מהותו של יחס האישות שבין אדם לאשתו הוא שיהיו דרים יחד באהבה ואחווה שלום ורעות, מתוך מסירות הדדית ודאגה

בגופו

צינונים וביאורים

לעיתים, אינו מכלל חיוב המזונות דמדאורייתא, אלא חיוב דרבנן הוא (וראה לעיל פרק א דין ב שהארכנו בזה ע"פ דברי הפני יהושע כתובות נח ע"ב). ומ"מ נפק"מ רבות יש במחלוקת זו שבעיקר גדר דין הרפואה, ע"י עיונים סי' לג].

ב. הרמב"ם (הל' אישות פי"ד הל' יז) כתב: "האשה שחלתה חייב לרפאות אותה עד שתבריא". ומסיום דבריו אלו דקדק בס' מגלת ספר ע"ד הסמ"ג (עשין מח, נ ע"א), שאף אם כבר עמדה מחוליה, חייב הבעל לספק לה את כל הנצרך לחיזוק גופה כל זמן שהיא חלושה ומעותרת ליפול שנית למשכב, עד שתרפא רפואה שלימה.

ג. חיוב הרפואה הוא מכלל חיובי הממון שאדם מחוייב לאשתו. ולפי פשוטם של דברים היה נראה, שהואיל וחיוב ממון בעלמא הוא, אינו חייב אלא ליתן לה את המעות הנצרכות לה לרפואתה, ואין הוא חייב לטרוח בגופו לסועדה בימי חוליה ולצאת לשוק לרכוש עבורה את רפואותיה וכדו'. דלכאורה לא עדיף חיוב הרפואה מחיוב המזונות שכאמור לעיל [פרק ב דין ב] אין הבעל חייב להתעסק בקנייתם.

אמנם, לענין חיוב פדיונה נתבאר להדיא באחרונים, שמלבד חיובו להוציא מכיסו את כל הנדרש לפדיונה חייב הוא גם לטרוח בכך בגופו [ראה לעיל פרק כב דין א], וכן נתבאר בפוסקים לענין חיובו לקבורה [ראה להלן פרק כד דין א], וא"כ שומה עלינו לדון מה דין רפואתה לענין זה.

ומסברא נראה שהדבר תלוי במידת האפשר, והיינו, שחכמים הטילו את טרחת הפדיון והקבורה על הבעל, משום שהאשה אינה יכולה לטרוח בכך בעצמה. משא"כ לענין מזונות שכך הוא דרך כל הארץ, שהבעל עוסק בפרנסה והאשה טורחת בקניית המאכלים והתקנתם. וממילא, לענין רפואתה יהיה הדבר תלוי במצבה ויכולתה, וכאשר קשה עליה לדאוג בעצמה לרופאים ולרפאות חייב הבעל לעשות זאת עבורה, וצ"ע בזה.

מלתא באנפי נפשה הוא ומתנאי בית דין, וכן הוכיח מדבריו בס' מגלת ספר ע"ד הסמ"ג (עשין מח, מט ע"ג), וכ"ה בתשב"ץ (ח"ב סי' רסה). ונפק"מ בזה, לענין אשה שאמרה "איני ניוונת ואיני עושה" אם הבעל חייב ברפואתה, יתבארו הדברים להלן דין ז [מיהו לולי דבריו היה נראה לומר בדוחק, שכוננת דברי הרמב"ם כאן ל"רפואה שיש לה קיצבה", שכפי שיבואר להלן [דין כ] אינה בכלל חיוב המזונות ולכו"ע אינה אלא מדרבנן].

כדברי רש"י פירשו התוס' (כתובות נב ע"ב ד"ה אמר), וכן נקטו לדינא בשו"ת מהרשד"ם (ח"מ סי' קסא, ע"פ הטור ח"מ סי' קעז), בית שמואל (סי' עט סי' א), פני יהושע (כתובות קא ע"א), ושו"ת תורת חיים (ח"ג סי' עד).

מיהו, בשו"ת הגרעק"א (מהדו"ק סי' קג) דן בכל הנ"ל, ונקט בפשיטות, דאף לדעת הסוברים שחיוב הרפואה הוא מכלל חיוב המזונות, אין לדקדק מכך דמדאורייתא הוא, אלא חכמים הם שכללו את הרפואה שאין לה קיצבה" בכלל חיוב המזונות כדי לחייב בכך גם את היתומים שאינם חייבים אלא במזונותיה ולא בשאר תנאי הכתובה, כפי שיבואר להלן, וכ"כ בשו"ת נשמת כל חי (סי' ה).

[על טעמו של הריטב"א דנייד מפירוש רש"י וסבר שחיוב הרפואה תקנה בפני עצמה היא ואינה מכלל חיוב המזונות, כתב בס' פסקי הלכות יד דוד (הל' אישות פי"ד אות קג), דהריטב"א לשיטתו, דסבר (קג ע"א) שחיוב מזונות אינו נוהג באשה אלא בשעה שהיא עומדת תחת בעלה ומשמשתו בהגשת המאכלים ושאר צרכיו (ראה פרטי דין זה ברמב"ם הל' אישות פכ"א הל' ג), דממילא, כאן שהיא חולה ואינה יכולה לשמשו, אינו חייב במזונותיה, ומה שחייב הוא לזונה ולדאוג לרפואותיה תקנה מיוחדת היא שנתקנה לה כנגד מה שהיא עושה עבורו כל הימים בז' מלאכות הבית. עוד הוסיף, דחיוב המזונות דמדאורייתא אינו אלא בדברים הנצרכים לה בכל עת וכל קיומה תלוי בהם, אבל רפואתה שהוא צורך המזומן

אינו אלא בקרקעות. וכן פירשו בתוספות וכן עיקר, ושלא כדברי רבינו חננאל ז"ל שכתב שאין מוסיפין על עישור נכסים משום אומדנא דאב:

דף נא ע"א

סוף סוף כל העומר לגדור כגדור [נ"א: לגזוז כגוז] קצ"ח המי. פירוש דאפילו לרבנן דאמרי במסכת שבועות (מ"ג ע"א) ענבים העומדות ליבצר לאו ככצורות דמיין, התם בדצריכי לארעא, אבל כל היכא דלא צריכי לארעא אפילו רבנן מודו דכצורות דמיין:

ומהדרין דצריכי לדקלא קאמינא. פירוש דצריכי ולא צריכי, כלומר שראויין ללקט ואי קיימי התם משבחן טפי. דאי בדצריכי לארעא לגמרי פשיטא ומאי רבותיה, ועוד היכי קאמר דחזיא לבודיא קא אמינא, אלא ודאי כדאמרן. ואתיא כרבנן דאמרי (שבועות מ"ג ע"א) ענבים העומדות ליבצר [לאן] ככצורות דמיין וכקרקע נינהו, דהתם נמי פלוגתייהו בדצריכי ולא צריכי, וכדפרישנא התם בס"ד, וזה הוא הנכון:

והא מר הוא דאמר ממקרקעי ולא ממטלטלי בין למוזנות בין לפרנסה. פירוש בדלא אמידניה לאב, אבל היכא דאיכא אומדנא דאב אפילו ממטלטלי איכא פרנסה וכדשמואל, ורבא גופיה פסק כוותיה לקמן בפרק (אע"פ) [האשה] (ס"ח ע"א):

מתניתין לא כתב לה כתובה וכו' כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים [זוז] ולא כתב לה כל נכסי אחראין לכתובתך חייב. פירוש חייב במאתים חיוב גמור ואפילו מנכסים משועבדים, מפני שהיא תנאי בית דין. ומיירי כגון שכתב לה שדה (בעד) [בשטר] כתובתה (דאמר) [דכתב] לה ויהיבנא ליכי מוהר בתוליתי שדה פלוני, והא קא משמע לן דאע"ג דבעלמא אין אונאה לקרקעות (כ"ג נ"ו ע"ב) הכא אינו נשום אלא במנה כשוויו, וכאילו לא כתב לה אלא מנה דמי וחייב להשלים. אבל היכא דכתב לה מאתים ויחד לה קרקע שוה מנה באפותיקי מפורש, יש אומרים שאינו חייב להשלים שכבר נתחייב במאתים כתקנתא דרבנן, ואם יסלקנה בדמים חייב הוא לה (ב)מאתים. ודבר זה צריך תלמוד דבדאי הא [הרין] ככותב לה מאתים והיא כותבת לו התקבלתי דמיא, שאינו רשאי לעשות כן לרבי מאיר, ואפשר דגרע מינה דכיון דאפותיקי מפורש כתבו לה ושעבודא עליו לבדו, אין כאן אלא מאה ואף זה בכלל דין משנתנינו, כנ"ל:

קצח) ועי' בדברי רבינו בשבועות מ"ב ע"ב כד"ה ר"מ אומר, שהאריך בזה הרבה: קצט) יעויין פתחי תשובה אבה"ע ח"ו ע"ד סק"א מה שצ"ל מדברי רבינו אלה. וכן באבני מילואים ריש סי' ע"ט: ר) בדפו"י: ועוד אומרים בשם רבינו חננאל. ובשטמ"ק ובדפו"ח: ועוד אמר [ר"ל הרא"ה ז"ל] בשם רבינו הגדול ז"ל. וכ"ה בנמוקי ז"ל: ועוד כתב [הרישב"א] שהיה אומר רבו ז"ל בשם רבו הרמב"ם ז"ל: (רא) כדלעיל מ"ז ע"ב וע"ש בדברי רבינו כד"ה קמ"ל:

נשכית חייב לפדותה ואם אמר הרי גיפה וכתובתה ותפדה את עצמה אינו רשאי. פירוש אינו רשאי להפטר עצמו מפדיונה בכך, אלא (מגרשה ופורה) [פודה ומגרשה] אם ירצה:

לקתה חייב לרפאותה. פירש רבינו ז"ל דלהכי קתני לקתה ולא חלתה, לאשמועינן שאם חלתה בפשיעותא אינו חייב לרפאותה קצ"ט, ועוד אומרים בשם רבינו¹ דאפילו ברפואה שיש לה קצבה² [חייב לרפאותה שלא חלקו (לקמן נ"ב ע"ב) בין רפואה שיש לה קצבה] לרפואה שאין לה קצבה אלא באלמנה לגבי יורשים שאין חיוב רפואתה עליהם אלא מטעם מזונות, אבל בעלה חייב לרפאותה משום תקנתא דרבנן³ ולא משום מזונות והיינו דלא אזכר סוגיין דתלמודא אלא באלמנה. אבל הרב בעל העיטור ז"ל כתב דבעלה נמי דינו כיוורשים, מדאמרינן בירושלמי (כ"ב פ"ט ה"ד) קריבתיה דר"ש בר אבא⁴ [חששא עינא] אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל אין קציץ הוא אסיין מפורניך ואי לא בעליך יהיב לך ע"כ, ואמרינן נמי התם דבעלה אמר הן דקצצין והיא בעיא דלא קצצין למאן שמעינן לאו לבעלה ע"כ. ורבינו הגדול אומר דהאי ירושלמי פליג אתלמודא דילן ואתלמודא [דידן] קא סמכינן, א"נ אפשר דלא פליגי ובעליך יהיב לך לאו דוקא אלא מנכסי בעליך, ובעלה בעי היינו יורשים הבאים מכח בעלה וזה דחוק, אלא ודאי פליג אתלמוד דילן לפום האי סברא דמזן ז"ל:

אמר הרי גיפה וכתובתה תרפא את עצמה רשאי. פירש הראב"ד ז"ל דדוקא כשאינה מוטלת במטה אבל אם מוטלת במטה אינו רשאי. והביא ראייה לדבריו מדתני בספרי ושלחתה לנפשה מלמד שאם היתה חולה ממתין לה עד שתתרפא וכ"ש בבנות ישראל הקדושות שאין לו לשלחה. אלא ודאי דמתניתין דהכא כשאינה מוטלת על המטה ומתניתא דהתם במוטלת על המטה, וכן דעת הרשב"א וטעמא דמסתבר הוא. ולגבי אלמנה אינם רשאים לפרוע כתובתה ושתרפא עצמה, דהא רפואתה מדין מזונות הוא וק"ל (לקמן נ"ד ע"א) כאנשי גליל שאין היתומים יכולין לפרוע כתובתה ושתזון את עצמה:

גמרא מתניתין מני [רבי מאיר היא דאמר כל הפוחת] וכו'. פירש רש"י ז"ל דמתניתין [ד]לא כתב לה כתובה היינו לפי שמחלה לו בפירוש, כלומר שהתנה עמה שלא תהא לה כתובה כלל או שלא תהא לה כתובה שלימה, והיינו כר"מ דאמר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאמנה ממנה הרי זו בעילת זנות, ואמרינן לקמן בדוכתא (נ"ו ע"ב) כל הפוחת ואפילו בתנאה, למימרא שאין פחיתתו כלום ותנאו בטל, דאי רבי יהודה האמר רצה כותב לבתולה מאתים והיא כותבת לו התקבלתי ממך וכו'. ואסיקנא דאפילו תימא רבי יהודה התם כתבה ליה התקבלתי⁵ [הכא לא כתבה ליה התקבלתי], כלומר דמתניתין דקתני לא כתב לה לא שהתנה עמה כן ומחלה לו דאם כן ודאי תנאו קיים, אלא מתניתין שכנסה סתם, שיכולה לומר לא מחלתי לו אלא שסמכתי על תנאי בית דין. זו היא שיטת רש"י ז"ל.

פרשת

הצרות אישות פרק יד

המלך

דאיב גם לפיה יוליא וימן כחובכ בעיב טקיס כפוטנה דלא בא עליב וככל כיל.

דלגמל עליו לכסור על כשנתו של כר"ל על כרענ"ס דכוסב דמקפין מן כוטפן ופושין פשרה כפי כם כדיון דאין רואב ככלן פשרה לדיון, אלא ימש סעודה וכן סתרגלן זפין וכמנואל בירושלמי, וכמלאכ כוכ דמלאן ימש דרך נקשכ ואל כמלאכ כמארט סתמכ אנו לך תכיל ראי' טי, וכמולכ אנו מן כיכודים יפר סלקו כוי, דלשאן יסוד, ובאן נאמר ימש דרך נקשכ ושמכס כלא ודלו לא רוליס כוכ, עד שיסתלו מעלמס, וע"כ ס"ל דעל כרמו כלי ימשו כוי קאי על צ"ד שוטפלו כזכ לפשר לכשלים כיום וגם נוכ כונו בירושלמי שכדיימס ישתלו למשה סעודה לכס וסתרגל זפין, וימין גם כפוטנו דכוחב ימש דרך נקשכ שפתיים ותכ"י טרולכ לכשאר עמו כוי ומשמע ג"כ דפירש בן מתוך כמלאכ ימש כוי, ואין לכקשוח מכ מקום לאן פשר לדיון, דיון דמן כיון כ"י לרין לכיות פמיד דיוליא וימן כחובכ אלא משום תקנה ואלא תכא טהנה סיניב כמלאכ חזרו לומר שלא ללכת כזכ דדרך כדיון, אי"כ כמקום דלא שייך לומר תכיל ראי' או כמי כמולכ כוי דישכ מלכ דמר סלקו כוי פליכס לככס דכר זלכשפיע עליב דדרך פשרה שפתיים ותכ"י רולכ לכשאר עמו, אלא דנפי כסכר זכ יש לכסור על דכוחב כן גם כפס"ז כטיי גבי כמלאכ שפוטנה אנו וכול לשמש כדרך כל כלין כוי כוי ימשו כדיינין פשרה, אף וככיל דין זכ אנו מכנוון כמלאכ ולפדים זכ דדרך כטיי וכוי אף למ"ד וכמ"ל, ואולי ככ"ל כיון דכ"ס חממת ככור כן, ועליו אי"ל לכר זכ סתף על כמלאכ ככנון דל לפיה דיכנסו כדיימס כזכ לפשרה ולכשפיע עליב שפתיים ופרלכ לכשאר עמו.

והתפלת מכחובכ, ולא נזכר כלל ככנלי מדיון זכ כפוי ככנל, ורלוחו מירושלמי דמו דככוונכ שם כמארז כעליך וכיב לך דמנכסי כעליך וכיב לך ואיירי כאלמכ, ועיין כפיוזי כר"ל ז"ל וכחובכ ריב וכדכרי כר"ל שם סימן כ"ג ונר"ן כפוטנו לכ"ל שם.

ואמנם מכ דכחב כולכו דככיל דירושלמי אפטר לפטר דמן כעל דקאמר ככוונכ לככסי ככנל, אנו כ"כ פשוט, דסיקף אכר זכ איכסי לכו בירושלמי כעלכ כפי כן דקלין וכיל כעייב כן דלס קלין למאן שומעין לא לכעלכ, וימין כטיי ולפיוזו זכר כמכד לכנוון שכל אפני ר' יוחנן, ומכנן ככר נראכ יוחר דכדיון דשם כולכ כפוי כעלכ דככריס אככ כעכ כפי כוי, ככר לא נאן לכחפרש דככוונכ לנכסי כעלכ, וחמכוכיס כדככיס דכדכרי כרלשוכיס ככיל סובאכיס כל דכרי בירושלמי גם ככמשך דכעלכ כפי בן דקלין כוי, וככ"ז נוחל לכו לפטר דכרי בירושלמי כאלמכ דוחיס רליוס משס, ורלוחי דכריטב"ל שם כזונו כטייט ככר ככנוס כזכ דמדכרי בירושלמי כעלכ כפי כוי מחמקת רליוס, ודכרי שם אכר דכוחב דכזינו ככנול [ודלו כיון לכרמכין] אומר דכיל בירושלמי פליב אהלמודח דיון, ואהלמודח דיון קל סככיון, אי"כ אפטר דלא פליגי וכעליך וכיב לך לאו דווקא אלא מנכסי כעליך, וכעלכ כפי כיונו בירושלמי כככיס מכס כעלכ, וככ דמוק, אלא ודאי פליב אהלמוד דיון כוי, ומכול דככרי דכמכפ"ש דלא פלוגי ומכפ"ש דגם בירושלמי איירי כאלמכ ימשו כעלכ כפי כוי כיונו בירושלמי כככיס מכס כעלכ ונראכ דכפיקר כוון לזכ ככחב וכול דסוק ונוטכ יוחר לומר דכירושלמי פליב אהלמוד דיון.

עכ"פ כפוטנו ודאי דסמיך על כל דכרי בירושלמי כזכ ולא נראכ לו לפטר דחיורי כאלמכ וגם לא נראכ לו לומר דפליגי כאן דככנלי אנו מפרש ככסיך, אלא רק נראכ כן דככ"ג קאי רק על דכרי ח"ק דון כאלמכ וס"ל דפליגי ע"כ לככריע לכוככ ככמנואל בירושלמי.

ומדברי כרענ"ס דלא כוכר דין זכ אלא כאלמכ נראכ ודאי דס"ל ככל ככך דסומכין על

כמלאכ ככנלי דדיו דככ"ג כיל רק כאלמכ, ועיין כר"ן; שם דכוחב וכן דמה ככר רי"מ כר מיימון ז"ל שחלק כאלמכ כפ"ר י"ם ולא סלק כמלאכ איש כפרק י"ד, וכן כפוי כריטב"ל שם כשם ככנו סנול.

והנה כמסס כדכר דכ"י ככנל לא מחלקיס כיון כפואכ שיש לכ קלכב לאין לכ קלכב כפוי כריטב"ל שם כשם כרי"ם שלל סלקו כן אלא כאלמכ נגבי יורכיס שאין סיוב כפואכ עליכס אלא משום מונוט [ובכנל מונוט לא כעלל לכשכ"ג אלא כפואכ שאין לכ קלכב] אכל כעלכ סייב לכפואכ משום תקנתא דככנן ולא משום מונוט, ודומכ לזכ כפיוזי כר"ל שם דכוחב כעסס ככר ודאי כפוי ככנל ר"ש כין פ"ש לכ קלכב כין שאין לכ קלכב דכרקיוב וכפואכ פ"שכס חנאי כ"ד ולא סלקו ככ"ן, ודאי דגם כונוחו לוכ דיומיס לא ממוכיס כריטב"ל אלא דכנולל כפיוב מונוט, וכי אנו לכשכ"ג אלא כפואכ שאין לכ קלכב כמו מונוט, אכל נגי כעל סיובו תמיב סיוטר גם כנלא ככל כפיוב מונוט וכמו כרקיוב, וכדכרי דכרקיוב וכפואכ פ"שכס חנאי כ"ד, ועסין אככ כדככיס אוחל ג"כ כר"ל ודכרי שם דדוקא ביומוט ז"ל למלך טעסס דאין לכ קלכב כוי כמזונוט ויש לכ קלכב דמיב לכרקיוב דחאי כזכ אפ"כ וכי דאין כיורשין סייבין כרקיוב כ"ג לא כעייבי כרפואכ אכל כפוי ככנל איו

ה. י"ן. האשה שחלתה חייב לרפאות אותה עד שאבריא, ראה שהחלי ארץ ויפסיד הפון הרבה לרפואה ואמר לה חרי כתובתך מונחת או רפאי את עצמך כתובתך, או חריני כנישך ונותן כתובה והולך שומעין לו כ"ו.

א מקור כיון כול כמלאכ כפוטנה י"א ס"ל לקח סייב לרפואה, אכר כרי נטכ וכחובכ חרפ"ל חל מלכ רש"י. וכיב ככרייתא שם כ"ג פ"ג כוי אלאמכ ריונה סוכסי יחומיס ולריככ רשויכ כרי כיל כמזונוט כשכ"ג אומר כפואכ שיש לכ קלכב כהרפאל מכחובכ שאין לכ קלכב כרי כיל כמזונוט, וככרייתא ז' ככיל כככ"ג לכ"ל לקמן כפוי"ס כ"כ וכרש"ג, וכדכסיס כאן וליי מסלק כין רשויכ שיש לכ קלכב לאין לכ קלכב נראכ ודאי וס"ל דכיו"ס דככ"ג רק גבי אלוכ כשכ דכ"י סחימי, אכל מייכ דכ"ל גם לכשכ"ג אין סלוק כין כפואכ שיש לכ קלכב לאין לכ קלכב, ואלא כדפת כעל כפוטנו ומככיס דכרי כפיוזי כר"ל ועוד דכ"כ כפוי כעלכ כפואכ שיש לכ קלכב לא כהרפאל אלא מכחובכ, וככיל ראי' לדכרי מירושלמי פ"י מי סמט כ"ד דנאמר שם כככ"ל קייכוכ דכ"ס כר ויל דכשכ סייב, אחת גבי ר' יוסן אמר לכ קלין כול אכייך מן סויניך, אי לא כעליך יכ"ד לך, וכפוטנו כדככיס מרוס דחיורי כפוי כעל, ולא כככ"ל מוכדל כככ"ג ככנלי שם ככרייתא דכ"י דשם מוכל דכיומיס כול לשלל לפניו, וסלקו עליו רכיס ואומרוס דכ"י ככנל לא סמלקיס כזכ גם לכשכ"ג, וכדכשכ ככרייתא דעל דכרי ח"ק דון כאלמכ עייז מולכ כככ"ג וס"ל דכפואכ שיש לכ קלכב אייב ככלל מונוט

סוגיית הדרף

אבני

סימן עט

מילואים

מט

לאשמעין דאם חלחה בפשיעתה אינו חייב לרפאותה הריטבי"א ז"ל עכ"ל:

^[כ] **בין רפואה שיש לה קצבה.** ורעת בעל העיטור בשם הירושלמי דגם הבעל פטור ברפואה שיש לה קצבה. ורעת הרא"ש אינו כן אלא דלפי סוגיית הש"ס דילן דוקא יתומים פטורי מרפואה שיש לה קצבה אבל גבי בעל אין חילוק. ובשיטה כתב ז"ל עור אמרו בשם רבינו הגדול דאפילו ברפואה שיש לה קצבה חייב לרפאותה שלא חילקו בין רפואה שיש לה קצבה אלא באלמנה גבי יורשין שאין חיוב רפואתה עליהם אלא מטעם מזונות אבל בעלה חייב הוא לרפאותה מתקנתא דרבנן ולא

רפואה שיש לה קצבה

באינה ניוזנת

מדין מזונות ע"ש:

ולפ"ז נראה דאפילו באשה שאמרה איני ניוזנת ואיני עושה ואפילו לדעת הר"ן דס"ל דנתבטלה גבה התקנה ושוב אינה יכולה לחזור בה הביאו ב"י ורמ"א לעיל סי' ס"ט ע"ש אפי"ה חייב ברפואתה ומשום דרפואה לאו מדין מזונות חייב בעל אלא תקנתא דרבנן היא ואינה כנגד מעשי ידיה:

ובהכי נוחא לי מ"ש הר"ן פ' נערה דהא דאינה יכולה לומר איני נפדית ונתנת פירות אע"ג דעיקר תקנתא דידה היא. משום דפרקונה תקנתא דידה נמי היא כדי שתהא לו שפחה לשמשו. ולא דמי למזונות דמצי למימר איני ניוזנת ואיני עושה דהתם ליכא פסידא כלל לבעל שהרי עומדת לפניו ומשמשו ע"ש. וכ"כ גם הרשב"א בחידושי ע"ש. ולכאורה קשה דאי נימא דרפואה משום מזונות נגעו בה. ואי"כ כשאומרת איני ניוזנת וא"ע גם רפואה אין לה. אי"כ גם במזונות איכא תקנתא דידה נמי שירפא אותה כשתחלה בכדי שתהא משמשת לפניו. ואי"כ אמאי תוכל לומר איני ניוזנת ואי"כ הא דמי לפרקונה. ע"כ לומר דס"ל לרשב"א והר"ן כדעת רבינו הגדול דרפואה תקנתא דרבנן ולא משום מזונות היא ולכך אפלו באומרת איני ניוזנת וא"ע חייב ברפואתה ותו לית לי פסידא כלל ואכתי צ"ע קצת:

^[ג] **רפואה שיש לה קצבה.** הבי"ש כתב ז"ל פירש"י שאינה חולה תדיר. וה"ה אם היא חולנית תדיר והרופא רוצה דבר קצוב ורוצה לרפא אותה כל שעה כל זמן שתצטרך מקרי ג"כ רפואה שיש לה קצבה. כתב הרא"ש דרפואה שאין לה קצבה בכלל מזונות יתומים פטורים מרפואה שיש לה קצבה כמו שפטורים מפרקונה ולפ"ז נראה לכאורה שאין הבעל יכול לומר הרי גיטך וכתובתך ורפאי את עצמך ברפואה שיש לה קצבה דהא כתבו התוס' הטעם דרשאי לומר רפאי את עצמך משום דרפואה בכלל מזונות שהיא

רפואה שיש לה קצבה או כזונות

נגד מעשי ידיה וכבר קבלה בעד מעשי ידיה המזונות עד היום אבל הפדיון הוא נגד הפירות שאכל ועדיין לא קבלה כלום בעד הפירות שאכל מש"ה אי"ל לה פדי את עצמך א"כ רפואה שיש לה קצבה נמי נגד הפירות שאכל ועדיין לא קיבלה כלום ולכך אי"ל רפאי לעצמך. לפ"ז יש ליישב דברי הטור מ"ש אם ראה הבעל שחולי' ארוך כו' ע"כ עכ"ל הבי"ש:

כנגד מה תקנו

ודבריו שגבו ממני דלא מצינו בשום פוסק דרפואה שיש לה קצבה נגד פירות היא. ובפ' נערה שם דאמרו תקנו מזונות תחת מעשי ידיה ופירות תחת פרקונה ופרך ואיפוך אנא אמר אבי תקנו מצוי למצוי ושאינו מצוי לשאינו מצוי וכתב רש"י מזונות ומעשי ידיה מצוין שבויה ואשה שיש לה נכסי מלוג לא שכיה ע"ש וכיון דרפואה שאין לה קצבה תחת מעשי ידיה ובכלל מזונות ע"כ צריך לומר דרפואה שכיה וא"כ מה לי יש לה קצבה או אין לה קצבה תרווייהו שכיה וא"כ תקנו מצוי למצוי ושניהם תחת מעשי ידיה דאין סברא לומר דרפואה שאין לה קצבה שכיהא טפי משיש לה קצבה. דאי אפשר לומר דחולי' ארוך שכיה טפי מחולי' שאינו ארוך שהרי החוש מכחישו:

ולפ"נו לשון הרא"ש וז"ל א"ר יוחנן עשו הקות דם בארץ ישראל כרפואה שאין לה קצבה לפי שבא"י היו רגילין להקיז דם תדיר ואין לו קצבה והוי כמו מזונות. אבל רפואה שיש לה קצבה דמי לפרקונה דאחי בבת אחת וכי היכי דאין היורשין חייבין בפרקונה ה"נ לא מיחייבי בה עכ"ל ולא כתב דרפואה שיש לה קצבה בכלל פרקונה אלא דרמי לפרקונה. וכונתו נראה לפמ"ש

ניזונת מתנאי ב"ד כולל כל צרכיה

בפסקיו ר"פ הנושא גבי פסק לזון את בת אשתו ז"ל ואם חלחה אינו חייב לרפאותה ואע"ג דאמרינן במוזן האשה הרפואה שאין לה קצבה הוי היא כמזונות הני מילי באוכלת בתנאי ב"ד שהוא מחויב להספיק כל צרכי' אבל המקבל עליו לפרנס אין הרפואה בכלל עכ"ל ע"ש. וכיון דרפואה שאין לה קצבה נמי אינו בכלל מזונות אלא משום דמתנאי ב"ד מחויב הוא להספיק כל צרכי'. אי"כ ה"ה רפואה שיש לה קצבה נמי בכלל צרכי' היא לכך הוצרך לטעם דרמי לפרקונה דאתא בבת אחת דאין לה על היורשין לכך לא תקנו ביורשין רפואה שיש לה קצבה דאחי בבת אחת אבל אי לאו האי טעמא לא הי' חילוק בין יש לה קצבה לאין לה דגם באין לה קצבה לאו בכלל מזונות היא דהא לא מיחייב גבי בת אשתו אלא בכלל תנאי ב"ד להספיק צרכיה וא"כ יש לה קצבה נמי בכלל צרכי' היא, לזה כתב הרא"ש משום דרמי לפרקונה לא תקנו רבנן גבי יורשין כיון דאחי בבת אחת. אבל אינו בכלל פרקונה שהוא נגד פירות כמ"ש וזה פשוט וברור (א):

ביש לה קצבה מיחייב דבכלל צרכי' היא. אלא גבי אלמנה נגד היורשים וכן שותף שחלה בפשיעה לא מחייבי רק ברפואה שאין לה קצבה וזה מפני שלא תקנו גבי יורשים או בשותפים כשזה פושע אלא בהוצאה שאינה ידועה אבל בהוצאה ידועה לא תקנו כלל. ומכאן עכ"פ דאין הרפואה שיש לה קצבה בכלל פרקונה מדמחייבי שותפים בחלה באונס

(א) ועיין בח"מ סי' קע"ו בש"ך שם גבי שותפין שחלה אחד מהם מתרפא מן האמצע אפי' יש לה קצבה כשחלה באונס וכ"כ ג"י ורי"ו ובי' ע"ש. וצ"ל לדעת הרא"ש דשלושה חלוקים בדבר דהיכא דלא מיחייב מתקנתא דרבנן אלא שמחייב עצמו במזונות שלא היה חייב אין הרפואה בכלל המזונות ואפי' אין לה קצבה. והיכא דמחייב מתקנת חכמים גבי

אינו אלא בקרקעות. וכן פירשו בתוספות וכן עיקר, ושלא כדברי רבינו חננאל ז"ל שכתב שאין מוסיפין על עישור נכסים משום אומדנא דאב:

דף נא ע"א

סוף סוף כל העומד לגדור כגדור (נ"א: לגזוז כגזוז) קצ"ח דמי. פירוש דאפילו לרבנן דאמרי במסכת שבועות (מ"ג ע"א) ענבים העומדות ליבצר לאו כבצורות דמיין, התם בדצריכי לארעא, אבל כל היכא דלא צריכי לארעא אפילו רבנן מודו דכבצורות דמיין:

ומהדרין דצריכי לדקלא קאמינא. פירוש דצריכי ולא צריכי, כלומר שראויין ללקט ואי קיימי התם משבחן טפי. דאי בדצריכי לארעא לגמרי פשיטא ומאי רבותיה, ועוד היכי קאמר דחזיא לבדויה קא אמינא, אלא ודאי כדאמרן. ואתיא כרבנן דאמרי (שבועות מ"ג ע"א) ענבים העומדות ליבצר [לאו] כבצורות דמיין וכקרקע ניהו, דהתם נמי פלוגתייהו בדצריכי ולא צריכי, וכדפרישנא התם בס"ד, וזה הוא הנכון:

והא מר הוא דאמר ממקרקעי ולא ממטלטלי בין למוזנות בין לפרנסה. פירוש בדלא אמידניה לאב, אבל היכא דאיכא אומדנא דאב אפילו ממטלטלי איכא פרנסה וכדשמואל, ורבא גופיה פסק כוותיה לקמן בפרק (אע"פ) [האשה] (ס"ח ע"א):

מתניתין לא כתב לה כתובה וכו' כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים [וזו] ולא כתב לה כל נכסי אחראין לכתובתיה חייב. פירוש חייב במאתים חיוב גמור ואפילו מנכסים משועבדים, מפני שהיא תנאי בית דין. ומיירי כגון שכתב לה שדה (בעד) [בשטר] כתובתה (דאמר) [דכתב] לה ויהיבנא ליכי מוהר בתוליכי שדה פלוני, והא קא משמע לן דאע"ג דבעלמא אין אונאה לקרקעות (ב"מ נ"ו ע"ב) הכא אינו נשום אלא במנה כשווי, וכאילו לא כתב לה אלא מנה דמי וחייב להשלים. אבל היכא דכתב לה מאתים ויחד לה קרקע שוה מנה באפותיקי מפורש, יש אומרים שאינו חייב להשלים שכבר נתחייב במאתים כתקנתא דרבנן, ואם יסלקנה בדמים חייב הוא לה (ב)מאתים. ודבר זה צריך תלמוד דבדאי הא [הוי] ככותב לה מאתים והיא כותבת לו התקבלתי דמיא, שאינו רשאי לעשות כן לרבי מאיר, ואפשר גריע מינה דכיון דאפותיקי מפורש כתבו לה ושעבודא עליו לבדו, אין כאן אלא מאה ואף זה בכלל דין משנתנו, כנ"ל:

קצח) ועי' בדברי רבינו בשבועות מ"ב ע"ב בד"ה ר"מ אומר, שהאריך בזה הרבה: קצט) יעויין פתחי תשובה אבה"ע ח"י ע"ח סק"א מה שלמך ומרבי רבינו אלה. וכן באבני מילואים ריש סי' ע"ט: ר) בדפ"י: ועוד אומרים בשם רבינו חננאל. ובשטמ"ק ובדפ"י: ועוד אמר [ר"ל הרא"ה ז"ל] בשם רבינו הגדול ז"ל. וכ"ה בנמוקי רז"ל: ועוד כתב [הרישב"א] שהיה אומר רבו ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל: (א) כדלעיל מ"ז ע"ב ועי' בדברי רבינו בד"ה קמ"ל:

נשביית חייב לפדותה ואם אמר הרי גישה וכתובתה ותפדה את עצמה אינו רשאי. פירוש אינו רשאי להפטר עצמו מפדיונה בכך, אלא (מגרשה ופורה) [פורה ומגרשה] אם ירצה:

לקתה חייב לרפאותה. פירש רבינו ז"ל דלהכי קתני לקתה ולא חלתה, לאשמועינן שאם חלתה בפשיעותא אינו חייב לרפאותה קצ"ח, ועוד אומרים בשם רבינו¹ דאפילו ברפואה שיש לה קצבה² לרפאותה שלא חלקו (לקמן נ"ב ע"ב) בין רפואה שיש לה קצבה [רפואה] שאין לה קצבה אלא כאלמנה לגבי יורשים שאין חיוב רפואתה עליהם אלא מטעם מזונות, אבל בעלה חייב לרפאותה משום תקנתא דרבנן³ ולא משום מזונות והיינו דלא אדכר סוגיין דתלמודא אלא כאלמנה. אבל הרב בעל העיטור ז"ל כתב דבעלה נמי דינו כיוורשים, מדאמרינן בירושלמי (כ"ב פ"ט ה"ד) קריבתיא דר"ש בר אבא⁴ [נחששא עינא] אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל אין קציץ הוא אסיין מפורנין ואי לא בעליך יהיב לך ע"כ, ואמרינן נמי התם דבעלה אמר הן דקציץ והיא בעיא דלא קציץ למאן שמעינן לאו לבעלה ע"כ. ורבינו הגדול אומר דהאי ירושלמי פליג אתלמודא דילן ואתלמודא [דידן] קא סמכינן, א"נ אפשר דלא פליגי ובעליך יהיב לך לאו דוקא אלא מנכסי בעליך, ובעלה בעי היינו יורשים הבאים מכח בעלה וזה דחוק, אלא ודאי פליג אתלמוד דילן לפום האי סברא דמרן ז"ל:

אמר הרי גישה וכתובתה תרפא את עצמה רשאי. פירש הראב"ד ז"ל דדוקא כשאינה מוטלת במטה אבל אם מוטלת במטה אינו רשאי. והביא ראיה לדבריו מדתני בספרי ושלחתה לנפשה מלמד שאם היתה חולה ממתין לה עד שתתרפא וכ"ש בבנות ישראל הקדושות שאין לו לשלחה. אלא ודאי דמתניתין דהכא כשאינה מוטלת על המטה ומתניתא דהתם במוטלת על המטה, וכן דעת הרשב"א וטעמא דמסתבר הוא. ולגבי אלמנה אינם רשאים לפרוע כתובתה ושתרפא עצמה, דהא רפואתה מדין מזונות הוא וק"ל (לקמן נ"ד ע"א) כאנשי גליל שאין היתומים יכולין לפרוע כתובתה ושתזון את עצמה:

גמרא מתניתין מני רבי מאיר היא דאמר כל הפוחת וכו'. פירש רש"י ז"ל דמתניתין [ד]לא כתב לה כתובה היינו לפי שמחלה לו בפירוש, כלומר שהתנה עמה שלא תהא לה כתובה כלל או שלא תהא לה כתובה שלימה, והיינו כר"מ דאמר כל הפוחת לכתולה ממאתים ולאמנה ממנה הרי זו בעילת זנות, ואמרינן לקמן בדוכתא (נ"ו ע"ב) כל הפוחת ואפילו בתנאה, למימרא שאין פחיתתו כלום ותנאו בטל, דאי רבי יהודה האמר רצה כותב לכתולה מאתים והיא כותבת לו התקבלתי ממך וכו'. ואסיקנא דאפילו תימא רבי יהודה התם כתבה ליה התקבלתי⁵ [הכא לא כתבה ליה התקבלתי], כלומר דמתניתין דקתני לא כתב לה לא שהתנה עמה כן ומחלה לו דאם כן ודאי תנאו קיים, אלא מתניתין שכנסה סתם, שיכולה לומר לא מחלתי לו אלא שסמכתי על תנאי בית דין. זו היא שיטת רש"י ז"ל.

ברכת

כתובות נ"א ע"א

אברהם

רצו

ולפ"ז מדויק לשון חכמים כל המחוצר לקרקע כקרקע, אע"פ שגם ר"מ מודה לכאן לעגס היסוד, כמבואר בשבועות (מ"ג ע"א) והוליל רק דעומדות ליצור לאו כבזרות. ולפי"ד אתי שפיר, דלחכמים עלם החי צור גורם, ולר"מ רק מה דנזקק.

מיהו כל דבריו אינם בדרך התוס', ושיטתם בטובה וכ"ה ע"ב ד"ה לאו) דאין הנדון בשם מטלטלין וקרקע וחשיבות החיבור אלא דשייך ליסוד דר"ש דעומד לשרוף כשרוף וכיו"ב, ע"ש שחילקו בגדרי כל העומד. ובשבועות (מ"ג ע"א תד"ה כבזרות) השו' למלאכת תולש בשבת דלא יהא שייך וכתבו רק דכן היתה המלאכה במשכן, ומשמע דהסברה דהוה כתולש ממש ע"י עומד לה, ולא כדבריו דהוה סברה בשם קרקע ומטלטלין באיזה אופן בטל לקרקע.

תד"ה מקרקעי וכו' דזמן הזה דכולהו גזו ממטלטלין וכו'. ע"י רע"א מה שתמה דילמא רק מה שיכול להשתעבד הוה כאילו השתעבד ולי"ש לדבר שלב"ל, וא"כ בנין דיכרין דלא היו בעולם לא יזכו בזה. וע"ע כיו"ב בא"מ (ק"י"א סק"ט) שהקשה הבית מאיר על משי"כ ריב"ש מכמה ראשונים נגד תוס', ומ"מ כתב שאם כתב בהדיא בכתובה שיגבה גם ממטלטלי מהני, והקשה בבית מאיר הא הוה לדלג"ל. וע"ש משי"כ בזה.

ואולי יש לתרץ עפ"י משי"כ הרמב"ם (אישות פט"ו הי"ח) כבר נהגו בכל המקומות שידענו וששמענו שמען שיכתבו בכתובה בין ממקרקעי בין ממטלטלי, ודבר זה תיקון גדול הוא, ואנשים גדולים ונבונים הנהיגו דבר זה, שהרי זה תנאי שבממון, ונמצא האלמנה גובה מהמטלטלין בתנאי זה לא בתקנת אחרונים. עכ"ל. והנה לא כתב הרמב"ם דהוה התחייבות אלא תנאי ממון. ונראה דמבואר לפי משני"ת לעיל (י"ח ע"א) בענין אל תפרעני אלא בעדים, שלא רק לבעל דינים מהני תנאי שבממון אלא גם להוסיף, וזוה משמע ברמב"ם דכיון שהתנה על דין זה של הכתיבה ששעבודו יחול גם על מטלטלי שז נעשה כן דין הכתובה, דבדיני ממון שייך להתנות על הדין ולשנותו, והיינו דלגבי עלמו יכול לשנות דין הכתובה, וזו נעשה זה כחלק מעלם דין הכתובה.

מיהו העירוני שהגרע"א ז"ל הקשה מצי"ב (קל"ח ע"א) ואכתי לא מתיישב במשני"ת.

אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את ענמה רשאי. וכתב הר"ן בשם הראב"ד דתניא בספרי ושלחתה לפשה, מלמד שאם היתה חולה ימתין לה עד שתתרפא, וק"י לבנות ישראל הטורות והקדושות שאם חלתה שימתין לה עד שתתרפא ומתניי באינה מוטלת על המטה. עכ"ל. וז"ב מאי שנא מוטלת על המטה או אינה מוטלת.

ונראה דס"ל לראב"ד די' דיני נפרדים בחיוב רפוי, חדא בחולה שנפל למשכב, דחל חיוב לרפאותו להפכו לבריא, וחדא דין מזונות דכמו כל לורך בריאות גופה כן בכל מיחוש חייב ליתן הרפואה מלד מזונות, וכמו שבהלכות שבת

חילקו חז"ל בין מיחוש לחולה שנפל למשכב, דלמיחוש איכא גזירת סממנים, משאי"כ בחולה שנפל למשכב, דזה קובע סם חולה, ה"ה לגבי חיוב לרפאות, דלחולה יש חיוב להפכו לבריא.

והנה נחלקו הראשונים בטעם החילוק בין רפואתה ופירקונה, דלרפואה מהני להפטר ע"י גט ולא כן בפרקונה, דהתוס' (ני"ב ע"ב ד"ה אמר) כתבו דרפואה בכלל מזונות, וכיון דקיצלה תמורת מעשה ידיה מזונות של כל יום יכול להפטר, אבל פרקונה תחת פירות של כל ימיה, ולי"ש להפטר דא"כ לא קבלה תשלום פירות שאכל עד עכשיו. ובשמ"ק בשם הרמ"ה כתב, שהשצויה מיד כשנשצית נתחייב בפרקונה, אבל רפואה לא נתחייב מעיקרא, דאפילו יתן לרופא כפלים מרפואתה לא היה יכול לרפאותה מיד, נמצא דאינו חייב צבת אחת אלא כל יום מה דנלרך לה היום למען רפואתה, ורפואת מחר עדיין לא נתחייב היום, ורפואת היום כבר נתן לה, וכשם שיכול להפטר ממזונות של מחר ע"י גט מהיום, ה"ה מרפואתה. ע"ש.

והמתבאר מדבריהם שנחלקו ביסוד החיוב, דלרמ"ה רפואתה חיוב בפני"ע, אלא דצמ"איות חולה בכל יום כמו מזונות, ולתוס' זה חלק מדין המזונות, וני"מ נראה דלתוס' כשאמרה איני ניוזנת ואיני עושה אינו חייב, ולרמ"ה חייב, וע"י אי"מ (ע"ט סק"ב) שהעיר בזה דלתוס' לא יתחייב באיני ניוזנת והקשה ע"י. עוד נראה ג"מ אם אפשר לרפאותה מיד ע"י ניתוח אבל אפשר באופן אחר הנמשך, דלרמ"ה כבר נתחייב ולא מהני גט, משאי"כ לתוס'.

ונראה דהראב"ד ס"ל כרמ"ה דחיוב רפוי חיוב בפני"ע אלא דמחלק בזה כשני"ת, דדין חדש זה, אינו אלא בחולה שנפל למשכב, וחזן מזה יש חיוב מטעם מזונות לרפאות כל מיחוש, וכשני"ת.

תד"ה מני, ופריב"ן דבכל מקום דאית לה ואין האשה בטוחה צו דלא סמכא דעתה תקנו חכ"י שיהא בעילתו בעילת זנות, אבל אם היה תנאי קיים כיון דלית לה אין בעילתו בעילת זנות. עכ"ל. וז"ב בסברה, בשלמא לתוס' דבכל ענין שלא סמכא דעתה הוה כבעילת זנות י"ל דדומה לגרושת הלב, כיון שדעתה שעומדת להתגרש, אבל לריב"ן דלא איכפ"ל בזה מה איכפ"ל שבאמת חייב לה ואינה יודעת, וז"ב.

אחריות ט"ם וכו'. ע"י משני"ת בעה"י"ת צברכ"א עמ"ס ז"מ (ד"ד ע"א) בענין אחריות ט"ם.

מצא שטרי חוב וכו'. הענין מבואר צברכ"א צ"מ (י"ג ע"ב) בענין מלא שטרי חוב.

לאשמעינן דאם חלתה בפשיעתה אינו חייב לרפאותה הריטב"א ז"ל עכ"ל:

[כ] בין רפואה שיש לה קצבה. ודעת בעל העיסור בשם הירושלמי דגם הבעל פטור ברפואה שיש לה קצבה. ודעת הרא"ש אינו כן אלא דלפי סוגית הש"ס דילן דוקא יתומים פטורי מרפואה שיש לה קצבה אבל גבי בעל אין חילוק. ובשיטה כתב ז"ל עוד אמרו בשם רבינו הגדול דאפילו ברפואה שיש לה קצבה חייב לרפאותה שלא חילקו בין רפואה שיש לה קצבה אלא באלמנה גבי יורשין שאין חיוב רפואתה עליהם אלא מטעם מזונות אבל בעלה חייב הוא לרפאותה מתקנתא דרבנן ולא מדין מזונות ע"ש:

רפואה שיש לה קצבה

באינה נזונת

ולפ"ז נראה דאפילו באשה שאמרה איני ניוזנת ואיני עושה ואפילו לדעת הר"ן דס"ל דנתבטלה גבה התקנה ושוב אינה יכולה לחזור בה הביאו ב"י ורמ"א לעיל סי' ס"ט ע"ש אפ"ה חייב ברפואתה ומשום דרפואה לאו מדין מזונות חייב בעל אלא תקנתא דרבנן היא ואינה כנגד מעשי ידיה:

ובהכ"ז ניחא לי מ"ש הר"ן פ' נערה דהא דאינה יכולה לומר איני נפדית ונתנת פירות אע"ג דעיקר תקנתא דידה היא. משום דפרקונה תקנתא דידה נמי היא כדי שתהא לו שפחה לשמשו. ולא דמי למזונות דמצי למימר איני ניוזנת ואיני עושה דהתם ליכא פסידא כלל לבעל שהרי עומדת לפניו ומשמשתו ע"ש. וכ"כ גם הרשב"א בחידושיו ע"ש. ולכאורה קשה דאי נימא דרפואה משום מזונות נגעו בה. וא"כ כשאומרת איני ניוזנת וא"ע גם רפואה אין לה. א"כ גם במזונות איכא תקנתא דידה נמי שירפא אותה כשתחלה בכדי שתהא משמשת לפניו. וא"כ אמאי תוכל לומר איני ניוזנת וא"ע הא דמי' לפרקונה. ע"כ לומר דס"ל לרשב"א והר"ן כדעת רבינו הגדול דרפואה תקנתא דרבנן ולא משום מזונות היא ולכך אפלו באומרת איני ניוזנת וא"ע חייב ברפואתה ותו לית לי' פסידא כלל ואכתי צ"ע קצת:

[כ] רפואה שיש לה קצבה. הב"ש כתב ז"ל פירש"י שאינה חולה תדיר. וה"ה אם היא חולנית תדיר והרופא רוצה דבר קצוב ורוצה לרפא אותה כל שעה כל זמן שתצטרך מקרי ג"כ רפואה שיש לה קצבה. כתב הרא"ש דרפואה שאין לה קצבה בכלל מזונות ורפואה שיש לה קצבה בכלל פרקונה היא שבא ג"כ בבת אחת ולכך יתומים פטורים מרפואה שיש לה קצבה כמו שפטורים מפרקונה ולפ"ז נראה לכאורה שאין הבעל יכול לומר הרי גיטך וכתובתך ורפאי את עצמך ברפואה שיש לה קצבה דהא כתבו התוס' הטעם דרשאי לומר רפאי את עצמך משום דרפואה בכלל מזונות שהיא

נגד מעשי ידיה וכבר קבלה בעד מעשי ידיה המזונות עד היום אבל הפדיון הוא נגד הפירות שאכל ועדיין לא קבלה כלום בעד הפירות שאכל מש"ה אי"ל לה פדי את עצמך א"כ רפואה שיש לה קצבה נמי נגד הפירות שאכל ועדיין לא קיבלה כלום ולכך אי"ל רפאי לעצמך. לפ"ז יש ליישב דברי הטור מ"ש אם ראה הבעל שחולי' ארוך כו' ע"כ עכ"ל הב"ש:

ודבריו שגבו ממני דלא מצינו בשום פוסק דרפואה שיש לה קצבה נגד פירות היא. ובפ' נערה שם דאמרו תקנו מזונות תחת מעשי ידיה ופירות תחת פרקונה ופרך ואיפוך אנא אמר אביי תקנו מצוי למצוי ושאינו מצוי לשאינו מצוי וכתב רש"י מזונות ומעשי ידיה מצוין שבויה ואשה שיש לה נכסי מלוג לא שכיה ע"ש וכיון דרפואה שאין לה קצבה תחת מעשי ידיה ובכלל מזונות ע"כ צריך לומר דרפואה שכיה וא"כ מה לי יש לה קצבה או אין לה קצבה תרווייהו שכיה וא"כ תקנו מצוי למצוי ושניהם תחת מעשי ידיה דאין סברא לומר דרפואה שאין לה קצבה שכיהא טפי משיש לה קצבה. דאי אפשר לומר דחולי ארוך שכיה טפי מחולי שאינו ארוך שהרי החוש מכחישו:

ולפנינו לשון הרא"ש וז"ל א"ר יוחנן עשו הקזת דם בארץ ישראל כרפואה שאין לה קצבה לפי שבא"י היו רגילין להקיז דם תדיר ואין לו קצבה והוי כמו מזונות. אבל רפואה שיש לה קצבה דמי' לפרקונה דאחי בבת אחת וכי חיכי דאין חירושין חייבין בפרקונה ה"נ לא מיחייבי בה עכ"ל ולא כתב דרפואה שיש לה קצבה בכלל פרקונה אלא דדמי' לפרקונה. וכוננו נראה לפמ"ש בפסקיו ר"פ הנושא גבי פסק לזון את בת אשתו ז"ל ואם חלתה אינו חייב לרפאותה ואע"ג דאמרין במזון האשה דרפואה שאין לה קצבה הרי היא כמזונות הני מילי באוכלת בתנאי ב"ד שהוא מחויב להספיק כל צרכי' אבל המקבל עליו לפרנס אין הרפואה בכלל עכ"ל ע"ש. וכיון דרפואה שאין לה קצבה נמי אינו בכלל מזונות אלא משום דמתנאי ב"ד מחויב הוא להספיק כל צרכי'. א"כ ה"ה רפואה שיש לה קצבה נמי בכלל צרכי' היא לכך הוצרך לטעם דדמי' לפרקונה דאחי בבת אחת דאין לה על חירושין לכך לא תקנו ביורשין רפואה שיש לה קצבה דאחי בבת אחת אבל אי לאו האי טעמא לא הי' חילוק בין יש לה קצבה לאין לה דגם באין לה קצבה לאו בכלל מזונות היא דהא לא מחייב גבי בת אשתו אלא בכלל תנאי ב"ד להספיק צרכיה וא"כ יש לה קצבה נמי בכלל צרכי' היא, לזה כתב הרא"ש משום דדמי' לפרקונה לא תקנו רבנן גבי יורשין כיון דאחי בבת אחת. אבל אינו בכלל פרקונה שהוא נגד פירות כמ"ש וזה פשוט וברור (א):

כדי לה קצבה מיחייב דבכלל צרכי' היא. אלא גבי אלמנה נגד חירושים וכן שותף שחלה בפשיעה לא מחייבי רק ברפואה שאין לה קצבה וזה מפני שלא הקנו גבי יורשים או בשותפים כשזה פושע אלא בהוצאה שאינה ידועה אבל בהוצאה ידועה לא תקנו כלל. ומכאן עכ"פ דאין הרפואה שי"ל קצבה בכלל פרקונה מדמחייבי שותפים בחלה באונס

(א) ועיי' בח"מ סי' קע"ז בש"ך שם גבי שותפין שחלה אחד מהם מתרפא מן האמצע אפי' יש לה קצבה כשחלה באונס וכ"כ נ"י ורי"ו ובי' ע"ש. וצ"ל לדעת הרא"ש דשלשה חלוקים בדבר דהיכא דלא מחייב מתקנתא דרבנן אלא שמחייב עצמו במזונות שלא היה חייב אין הרפואה בכלל המזונות ואפי' אין לה קצבה. והיכא דמחייב מתקנת חכמים גבי

רפואה שיש לה קצבה או כמזונות

כדי לה קצבה מיחייב דבכלל צרכי' היא. אלא גבי אלמנה נגד חירושים וכן שותף שחלה בפשיעה לא מחייבי רק ברפואה שאין לה קצבה וזה מפני שלא הקנו גבי יורשים או בשותפים כשזה פושע אלא בהוצאה שאינה ידועה אבל בהוצאה ידועה לא תקנו כלל. ומכאן עכ"פ דאין הרפואה שי"ל קצבה בכלל פרקונה מדמחייבי שותפים בחלה באונס

סוגיית הדרף

רישב"א

דרף נא ע"א

כתובות

שנא

אינו אלא בקרקעות. וכן פירשו בתוספות וכן עיקר, ושל אלא כדברי רבינו חננאל ז"ל שכתב שאין מוסיפין על עישור נכסים משום אומדנא דאב:

דרף נא ע"א

סוף סוף כל העומד לגדור בגדור (ג"א: לגווז בגווז) קצ"ח דמי. פירוש דאפילו לרבנן דאמרי במסכת שבועות (מ"ג ע"א) ענבים העומדות ליבצר לאו ככצורות דמיין, התם בדצריכי לארעא, אבל כל היכא דלא צריכי לארעא אפילו רבנן מודו דככצורות דמיין:

ומהדרין דצריכי לרקלא קאמינא. פירוש דצריכי ולא צריכי, כלומר שראויין ללקט ואי קיימי התם משבתן טפי. דאי בדצריכי לארעא לגמרי פשיטא ומאי רבותיה, ועוד היכי קאמר דחזיא לברדיא קא אמינא, אלא ודאי כדאמרן. ואתיא כרבנן דאמרי (שבועות מ"ג ע"א) ענבים העומדות ליבצר [לאן] ככצורות דמיין וכקרקע נינהו, דהתם נמי פלוגתיהו בדצריכי ולא צריכי, וכדפרישנא התם בס"ד, וזה הוא הנכון:

והא מר הוא דאמר ממקרקעי ולא מממלטלי בין למוזנות בין לפרנסה. פירוש בדלא אמידניה לאב, אבל היכא דאיכא אומדנא דאב אפילו מממלטלי איכא פרנסה וכדשמואל, ורבא גופיה פסק כוותיה לקמן בפרק (אע"פ) [האשה] (ס"ח ע"א):

מתניתין לא כתב לה כתובה וכו' כתב לה שרה שוה מנה תחת מאתים [וזו] ולא כתב לה כל נכסי אחראין לכתובתך חייב. פירוש חייב במאתים חיוב גמור ואפילו מנכסים משועבדים, מפני שהיא תנאי בית דין. וצ"ל כגון שכתב לה שדה (בעד) [בשטר] כתובתה (דאמר) [דכתב] לה ויהיבנא ליכי מוהר בתוליכי שדה פלוני, והא קא משמע לן דאע"ג דבעלמא אין אונאה לקרקעות (כ"ג נ"ו ע"ב) הכא אינו נשום אלא במנה כשוויו, וכאילו לא כתב לה אלא מנה דמי וחייב להשלים. אבל היכא דכתב לה מאתים ויחד לה קרקע שוה מנה באפותיקי מפורש, יש אומרים שאינו חייב להשלים שכבר נתחייב במאתים כתקנתא דרבנן, ואם יסלקנה בדמים חייב הוא לה (ב)מאתים. ודבר זה צריך תלמוד דבודאי הא [הר"ן] ככותב לה מאתים והיא כותבת לו התקבלתי דמיא, שאינו רשאי לעשות כן לרבי מאיר, ואפשר דגרע מינה דכיון דאפותיקי מפורש כתבו לה ושעבודא עליו לבדו, אין כאן אלא מאה ואף זה בכלל דין משנתינו, כנ"ל:

קצח ועי' בדברי רבינו בשבועות מ"ב ע"ב בד"ה ר"מ אומר, שהאריך בזה הרבה: קצט) עיין פתחי תשובה אבה"ע ג' ע"ג סק"א מה שצ"ל מדברי רבינו אלה. וכן באבני מילואים ריש סי' ע"ט: ר) בדפו"י: ועוד אומרים בשם רבינו חננאל. ובשט"מ ובדפו"ח: ועוד אמר [ר"ל הרא"ה ז"ל] בשם רבינו הגדול ז"ל. וכ"ה בנמוקי ז"ל: ועוד כתב [הרישב"א] שהיה אומר רבו ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל: רא) כדלעיל מ"ז ע"ב וע"ש בדברי רבינו בד"ה קמ"ל:

נשכית חייב לפדותה ואם אמר הרי גיטה וכתובתה ותפדה את עצמה אינו רשאי. פירוש אינו רשאי להפטר עצמו מפדיונה בכך, אלא (מגרשה ופורה) [פודה ומגרשה] אם ירצה:

לקתה חייב לרפאותה. פירוש רבינו ז"ל דלהכי קתני לקתה ולא חלתה, לאשמועינן שאם חלתה בפשיעותא אינו חייב לרפאותה קצ"ט, ועוד אומרים בשם רבינו ר' דאפילו ברפואה שיש לה קצבה צ"חייב לרפאותה שלא חלקו (לקמן נ"ב ע"ב) בין רפואה שיש לה קצבה לרפואה שאין לה קצבה אלא באלמנה לגבי יורשים שאין חיוב רפואתה עליהם אלא מטעם מזונות, אבל בעלה חייב לרפאותה משום תקנתא דרבנן ר"ה ולא משום מזונות והיינו דלא אדכר סוגיין דתלמודא אלא באלמנה. אבל הרב בעל העיטור ז"ל כתב דבעלה נמי דינו כיוורשים, מדאמרינן בירושלמי (נ"ב פ"ט ה"ד) קריבתיה דר"ש בר אבא צ"חששא עינא] אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל אין קצין הוא אסיין מפורניך ואי לא בעליך יהיב לך ע"כ, ואמרינן נמי התם דבעלה אמר הן דקצצין והיא בעיא דלא קצצין למאן שמעינן לאו לבעלה ע"כ. ורבינו הגדול אומר דהאי ירושלמי פליג אתלמודא דילן ואתלמודא [דידן] קא סמכינן, א"נ אפשר דלא פליגי ובעליך יהיב לך לאו דוקא אלא מנכסי בעליך, ובעלה בעי היינו יורשים הבאים מכה בעלה וזה דחוק, אלא ודאי פליג אתלמוד דילן לפום האי סברא דמרן ז"ל:

אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה רשאי. פירוש הראב"ד ז"ל דדוקא כשאינה מוטלת במטה אבל אם מוטלת במטה אינו רשאי. והביא ראה לדבריו מדתני בספרי ושלחתה לנפשה מלמד שאם היתה חולה ממתין לה עד שתתרפא וכ"ש בבנות ישראל הקדושות שאין לו לשלחה. אלא ודאי דמתניתין דהכא כשאינה מוטלת על המטה ומתניתא דהתם במוטלת על המטה, וכן דעת הרשב"א וטעמא דמסתבר הוא. ולגבי אלמנה אינם רשאים לפרוע כתובתה ושתרפא עצמה, דהא רפואתה מדין מזונות הוא וק"ל (לקמן נ"ד ע"א) כאנשי גליל שאין היתומים יכולין לפרוע כתובתה ושתזון את עצמה:

גמרא מתניתין מני רבי מאיר היא דאמר כל הפוחת וכו'. פירוש רש"י ז"ל דמתניתין [וד]לא כתב לה כתובה היינו לפי שמחלה לו בפירוש. כלומר שהתנה עמה שלא תהא לה כתובה כלל או שלא תהא לה כתובה שלימה, והיינו כר"מ דאמר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאמנה ממנה הרי זו בעילת זנות, ואמרינן לקמן בדוכתא (נ"ו ע"ב) כל הפוחת ואפילו בתנאה, למימרא שאין פחיתתו כלום ותנאו בטל, דאי רבי יהודה האמר רצה כותב לבתולה מאתים והיא כותבת לו התקבלתי ממך וכו'. ואסיקנא דאפילו תימא רבי יהודה התם כתבה ליה התקבלתי צ"הכא לא כתבה ליה התקבלתי, כלומר דמתניתין דקתני לא כתב לה לא שהתנה עמה כן ומחלה לו דאם כן ודאי תנאו קיים, אלא מתניתין שכנסה סתם, שיכולה לומר לא מחלתי לו אלא שסמכתי על תנאי בית דין. זו היא שיטת רש"י ז"ל.

ולפ"ז מדויק לשון חכמים כל המחובר לקרקע כקרקע, אע"פ שגם ר"מ מודה לכאוי לעלם היסוד, כמבואר בשבועות (מ"ג ע"א) והול"ל רק דעומדות ליצטר לאו כבזרות. ולפי"ד אחי שפיר, דלחכמים עלם החיבור גורם, ולר"מ רק מה דנזקק.

מיהו כל דבריו אינם בדרך התוס', ושיטתם בסוטה (כ"ה ע"ב ד"ה לאו) דאין הגדון בשם מטלטלין וקרקע והשיבות החיבור אלא דשייך ליסוד דר"ש דעומד לשרוף כשרוף וכיו"ב, ע"ש שחילקו בגדרי כל העומד. ובשבועות (מ"ג ע"א תד"ה כבזרות) השו' למלאכת תולס בשבת דלא יהא שייך וכתבו רק דכן היתה המלאכה במשכן, ומשמע דהסברה דהוה כחלוש ממש ע"י עומד לזה, ולא כדבריו דהוה סברה בשם קרקע ומטלטלין באיזה אופן בטל לקרקע.

תד"ה מקרקעי וכו' דזמן הזה דכולהו גבו ממטלטלין וכו'. ע"י רע"א מה שהמה דילמא רק מה שיכול להשתעבד הוה כאילו השתעבד ולי"ש לדבר שלב"ל, וא"כ בנין דיכרין דלא היו בעולם לא יזכו בזה. וע"ע כיו"ב בא"מ (ק"י"א סק"ט) שהקשה הבית מאיר על משי"כ ריב"ש מכמה ראשונים נגד תוס', ומ"מ כתב שאם כתב בהדיא בכתובה שיגבה גם ממטלטלי מהני, והקשה בצית מאיר הא הוה לדל"ל. וע"ש משי"כ בזה.

ואולי יש לתרץ עפ"י משי"כ הרמב"ם (אישות פט"ז הי"ח) כבר נהגו בכל המקומות שידענו וששמענו שמען שיכתבו בכתובה בין ממקרקעי בין ממטלטלי, ודבר זה תיקון גדול הוא, ואכשיס גדולים ונכונים הנהיגו דבר זה, שהרי זה תנאי שבממון, ונמלא האלמנה גובה מהמטלטלין בתנאי זה לא בתקנת אחרונים. עכ"ל. והנה לא כתב הרמב"ם דהוה התחייבות אלא תנאי ממון. ונראה דמבואר לפי משנית לעיל (וי"ח ע"א) צענין אל תפרעני אלא בעדים, שלא רק לבעל דינים מהני תנאי שבממון אלא גם להוסיף, ובה משמע ברמב"ם דכיון שהתנה על דין זה של הכתיבה ששעבודו יחול גם על מטלטלי שוב נעשה כן דין הכתובה, דבדיני ממון שייך להתנות על הדין ולשנותו, והיינו דלגבי עלמו יכול לשנות דין הכתובה, ושוב נעשה זה כחלק מעלם דין הכתובה.

מיהו העירוני שהגרע"א ז"ל הקשה מב"ב (קל"א ע"א) ואכתה לא מתיישב במשכ"ת.

אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עלמה רשאי. וכתב הר"ן בשם הראב"ד דתניא בספרי ושלחתה לנפשה, מלמד שאם היתה חולה ימתין לה עד שתתרפא, וק"ו לבנות ישראל הטוהרות והקדושות שאם חלתה שימתין לה עד שתתרפא ומתני בשאינה מוטלת על המטה. עכ"ל. ולי"ב מאי שנא מוטלת על המטה או אינה מוטלת.

ונראה דש"ל לראב"ד דיש בי דינים נפרדים בחיוב רפוי, חדא בחולה שנפל למשכב, חדל חיוב לרפואתו להפכו לבריא, וחדא דין מזונות דכמו כל לורך בריאות גופה כן בכל מיחוס חייב ליתן הרפואה מלד מזונות, וכמו שבהלכות שבת

חילקו חז"ל בין מיחוס לחולה שנפל למשכב, דלמיחוס איכא גזירת סממנים, משא"כ בחולה שנפל למשכב, דזה קובע שם חולה, ה"ה לגבי חיוב לרפואת, דלחולה יש חיוב להפכו לבריא.

והנה נחלקו הראשונים בטעם החילוק בין רפואתה ופירקונה, דלרפואה מהני להפטר ע"י גט ולא כן בפרקונה, דהתוס' (נ"ב ע"ב ד"ה חמר) כתבו דרפואה בכלל מזונות, וכיון דקיבלה תמורת מעשה ידיה מזונות של כל יום יכול להפטר, אבל פרקונה תחת פירות של כל ימיה, ולי"ש להפטר דא"כ לא קבלה תשלום פירות שאלה עד עכשיו. ובשמ"ק בשם הרמ"ה כתב, שהצויה מיד כשנצטית נתחייב בפרקונה, אבל רפואה לא נתחייב מעיקרא, דאפילו יתן לרופא כפלים מרפואתה לא היה יכול לרפואתה מיד, נמלא דאינו חייב צבת אחת אלא כל יום מה דנלך לה היום למען רפואתה, ורפואת מחר עדיין לא נתחייב היום, ורפואת היום כבר נתן לה, וכסם שיכול להפטר ממזונות של מחר ע"י גט מהיום, ה"ה מרפואתה. ע"ש.

והמתבאר מדבריהם שנחלקו ביסוד החיוב, דלרמ"ה רפואתה חיוב צפניע, אלא דצמליאות תולה בכל יום כמו מזונות, ולתוס' זה חלק מדין המזונות, וגי"מ נראה דלתוס' כשאמרה איני ניוזנת ואיני עושה אינו חייב, ולרמ"ה חייב, וע"י אי"מ (ע"ט סק"ב) שהעיר בזה דלתוס' לא יתחייב באיני ניוזנת והקשה ע"ז. עוד נראה גי"מ אם אפשר לרפואתה מיד ע"י ניתוח אבל אפשר באופן אחר הנמשך, דלרמ"ה כבר נתחייב ולא מהני גט, משא"כ לתוס'.

ונראה דהראב"ד ס"ל כרמ"ה דחיוב רפוי חיוב צפניע אלא דמחלק בזה כשנית, דדין חדש זה, אינו אלא בחולה שנפל למשכב, וחון מזה יש חיוב מטעם מזונות לרפואת כל מיחוס, וכשנית.

תד"ה מני, ופריב"ן דבכל מקום דאית לה ואין האשה בטוחה צו דלא סמכא דעתה תקנו חכ"י שיהא צעילתו צעילת זנות, אבל אם היה תנאי קיים כיון דלית לה אין צעילתו צעילת זנות. עכ"ל. ולי"ב בסברה, בשלמא לתוס' דבכל ענין שלא סמכא דעתה הוה כצעילת זנות וי"ל דדומה לגרושת הלב, כיון שצדעיתה שעומדת להתגרש, אבל לריב"ן דלא איכפ"ל בזה מה איכפ"ל שבאמת חייב לה ואינה יודעת, ולי"ב.

אחריות ט"ם וכו'. ע"י משנית צעוהיית בצרכי"א עמ"ם צ"מ (מ"ד ע"א) צענין אחריות ט"ם.

מצא שטרי חוב וכו'. הענין מבואר בצרכי"א צ"מ (מ"ג ע"ב) צענין מלא שטרי חוב.